

MAJ • 5 • 1969

MLADIKA

MLADIKA

IZHAJA VSAK MESEC

1969

leto XIII.

štev. 5

VSEBINA:

Stanko Janežič: Molitev kozmonavtov	77
Jetnik: Majniški obisk	78
Kondor: O trojni smrti	78
Michael Quoist: Pesem dela	80
Slavko: Dobra pomlad	80
Marijan Breclj: Majska	80
Starodavna romarska pesem	81
Nagrada Vstajenje	82
Zora Tavčar: Kot jelšev list	82
Slavko: Tihe želje	83
Slavko: Pomladne misli	84
R. T.: Subjektivno in objektivno	85
Problem mladine: Vednost je eno, odgovornost drugo	86
F. M.: »Enotni kulturni prostor«	88
O študijskih dneh v Dragi	89
Dolina	90
Maks Šah: Naši novi zrelostni izpiti	91
Sergij Kobilar: Tržaško pismo	92
Ivo Jevnikar: Letošnje jurjevanje slovenskih skavtov	92
Martin Jevnikar: Sodobna zamejska literatura	93
Martin Jevnikar: V času odmaknjena sidrišča	94
Kulturni koledarček za Tržaško in Goriško	96

Uredil JOŽE PETERLIN

Revijo izdaja uredniški odbor: Stanko Janežič, Marij Maver, Albert Miklavc, Franc Mljač, Sergij Pahor, Jože Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Emil Valentinič in Marilka Korsič.

Odgovorni urednik:
MARIJ MAVER

Zunanja oprema
PAVEL MEDVEŠČEK

Uredništvo in uprava: Trst, via Donizetti 3, tel. 23-779 — Poduredništvo v Gorici: SKAD

Cekovni račun 11/7019

Registrirano na sodišču
v Trstu št. 193

Tiska tiskarna »Graphis«, Trst, ul. Sv. Frančiška 20, tel. 29-477

PISMA NAM IN VAM

SS. MESSE

Spominjam se, da sem bral v Vaši reviji neka pisma kmalu potem, ko so se pojavile tiste vljudne table, na katerih lahko vsakdo vidi, kdaj so sv. maše po naših cerkvah. Vem, da je tedaj več piscev prosilo, da bi bilo na tablah označeno, kdaj in kate-re so sv. maše v slovenščini in kate-re v italijanščini.

Zadevo sem zasledoval. Pisali so tudi nekateri drugi časopisi. Menda so se zavzele nekatere katoliške slovenske organizacije za to, da bi na škofiji dosegli, da bi bilo to označeno. Menda so tam dobili odgovor, da ni dala teh tabel postaviti škofija, ampak Ente Turismo. Na Turističnem uradu so menda zvedeli, da so res postavili table oni, da pa je pač te urnike dala škofija in da so oni tako zapisali, kakor so to dobili.

In ostali smo pri istem. Nič se ni premaknilo.

V nedeljo sem bil pri službi božji v slovenščini. Ne povem kraja, saj je vseeno. V cerkvi je bilo več italijanskih vernikov. Začudeno so gledali drug drugega in nerodno je bilo njim in nekako nerodno meni, ki sem sedel zraven njih. Bili so zelo ljubznivi, saj so prišli v cerkev, da bi bili pri sv. maši. Seveda pa niso razumeli niti besedice slovensko. V tej zadregi sem se enemu približal in mu pojasnil, da bo služba božja v italijanščini čez eno uro. Hvaležno so sprejeli sporočilo.

Kaj se vam zdi, ali ne bi bil tisti naš Ente Turismo lahko toliko vljuden, kot sem bil jaz, in bi označil na svojih obvestilih, kdaj je sv. maša v slovenščini in kdaj v italijanščini? Kaj ni njegova dolžnost do te vljudnosti še večja kot moja — saj menda hoče biti vljuden do vernikov, ko je že postavil tiste table. Kaj je res tako zelo težko razumeti to?

K. L.

SAMO ŠOLA

Zdaj, ko pripravljajo šole zaključne šolske nastope, bi želela izraziti željo (tudi jaz imam dva otroka v šoli), da bi bile vse prireditve v okviru šole. Tudi če snema slovenska

televizija (za kar smo zelo zadovoljni), naj je prireditelj ali organizator šola in nobena organizacija ali centralna organizacija. Tako ohranimo šolo kot našo skupno last. Kakor hitro pa seže vmes tu kdo drug, smo zdrsnili na izvenšolsko področje, ki je lahko tako ali drugače pobarvano. Vsake take zlorabe pa se moramo vsi, ki nam je pri srcu šola, zelo paziti.

Pozdrav in lepo zahvaljeni, če boste objaviли moje pismo.

M. R.

NAVODILA ZA MATURE

Slišim, da prihaja šolski skrbnik na nekatere italijanske šole in točno tolmači maturantom in profesorjem nove predpise glede mature. Italijanski dijaki so se o tem izrekli zelo pohvalno. Že zadnjič ste pisali o novih maturah in sploh posvečate precej paznje šoli, kar me vedno zelo zanima. Želela bi izraziti mnenje, da bi bilo morda dobro, da bi prišel g. šolski nadzornik tudi na slovenske šole in da bi točno raztolmačil predpise, tako da ne bi bilo nobenega dvoma. In ker je ta navada da prihajajo v komisijo profesorji tudi iz Gorice, bi bilo morda umestno, da bi tudi tem razložili zadnja navodila ministrstva. Izražam to željo zaradi tega, ker vemo, kako mučno je bilo že pri tolkih maturah v Trstu prav zaradi različnega gledanja članov komisij. Da ne bi bilo takih neljubih dogodkov, ki bodo imeli v novem ozračju študentovskega sodelovanja in nastopov v zadnjem letu, širši odmev prav med študenti samimi, bi bilo pametno vse to urediti prej. Mislim, da take samovoljnosti, kot so jo včasih kazali nekateri člani komisij (predobro so v spominu, da bi jih bilo treba omenjati), niso več možne. Točna navodila bi lahko marsikaj preprečila.

Mati letošnjega maturanta

PREPIRI

Vem, da vi niste politična revija, pa bi vendar rad povedal jaz, ki sem iz dolinske občine, naj nehajo že s prepiri med našimi ljudmi z različnim tiskom. Kdo pa bo imel korist (dalje na 3. strani platnic)

Posamezna številka Mladike stane 200 lir, po pošti 220 lir. Celoletna naročnina (10 števil) 2000 (2200) lir. Naročnina za ves letnik v Jugoslaviji 35 Ndin, v Ameriki stane 5,5 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 4 funte.

STANKO JANEŽIČ

Molitev kozmonavtov

TUKAJ V VESOLJU
SMO V BOŽJEM NAROČJU
BOLJ KOT NA ZEMLJI.
TUKAJ NAS BOŽJI DIH
PREŠINJA SKOZ IN SKOZ
IN NAŠE BIVANJE
JE SVETLOBA.

ŠELE ZDAJ PRAV VEMO,
KAKO MAJHNA JE ZEMLJA
IN KAKŠEN PRAŠEK JE ČLOVEK.
IN VENDAR VELIČINA.
ZARADI BOŽJIH PERUTI,
KI JIH SPLETA RAZUM
IN SVOBODNO HOTENJE.

NAŠE ŽIVLJENJE
SE KOMAJ ZAČENJA.
OSVOJILI BOMO
PLANET ZA PLANETOM.
OTVARJAMO
VELIKO POTOVANJE
ČLOVEŠTVA.

NIČ VEČ SE NE BOMO TEPLI
ZA METER ZEMLJE.
NE BOMO VEČ POSTAVLJALI
ŽELEZNIH ZAVES.
PODRLI BOMO VSE MEJE.
VESOLJE JE NAŠA SKUPNA LAST.
NIČ VEČ NE BOMO MORILI
KOMAJ SPOČETIH OTROK,

NIČ VEČ ZATIRALI
IZGARANIH STARCEV
NE TLAČILI REVEŽEV —
ZAKAJ VESOLJE JE NEIZMERNO
IN NI GA, KI BI ZAVRL
ZMAGOVITI RAZVOJ.

VENDAR — OSAMELI
LEŽIMO NA TLEH
IN GMOTA STRUPENIH NAJEŽKOV
NENEHOMA VDIRA
IZ PODZEMELJ SRCA.
KO DA SE PREBUJA
DAVNINSKA ZVERJAD
IN SILI NA PLAN,
DA IZTULI
SVOJO ZVERINSKO ČUD
IN POŽGE
BILJE POMLADNIH NAD.

O VELIKI KOZMONAVT
PRVI IN VEČNI,
ODKRIVAJ NAM VSE SVOJE STOPINJE.
NE PUSTI NAS SAMIH,
NE NA ZEMLJI IN NE NAD NJO,
O EMANUEL — BOG Z NAMI:
LJUBEZEN IN BLAGOSLOV.

Šli smo na izlet v Rezijo. Povzpeli smo se prav do zadnje vasice v tej zaprti gorski dolini. Pod Kaninom in skoraj na koncu tega sveta stoji vasica Korita. V to vas ne vozi avtobus. Vanjo ne vodi niti cesta. Saj kolovoz, po katerem smo prišli do nje, ne zasluži tega imena. Vrh tega je most čez potok tik pred vasjo porušen. Z avtom smo zavozili kar v potok, da smo se lahko pripeljali v vas. V tej gorski vasici je šola, verjetno enorazrednica, v katero zahaja devet otrok.

Ko smo z avtomobilom privozili v vas, so se zbrali okoli nas otroci.

»Kako se imenuješ?»

»Giovanni.«

»In ti? Kako je tebi ime?»

»Giuseppe.«

Spraševali smo jih slovensko, razumeli so in odgovarjali italijansko. Nepojmljivo je bilo zanje, da jih je je nekdo nagovarjal v jeziku, ki je tako podoben njihovem domačemu narečju, tako nepojmljivo, da so odgovarjali raje v tujem knjižnem jeziku. »Grazie!« so se zahvalili za nekaj bonbonov.

To je prva smrt, o kateri sem danes nameraval pisati. Smrt, proti kateri ne moreš ničesar. Jeziš se lahko. Kolneš usodo. A veš, da so ti ljudje čisti, brez madeža krivde. Saj to je smrt, ki jih ne boli in ji ne vedo imena. Boli samo nas, ki se te smrti zavedamo.

V roke mi pride potem veliko nočno pismo župljanom, ciklostilirano

MAJNIŠKI OBISK

(UTRINKI IZ ZAPORA)

Nedelja je bila. Paznik mi je v menažki prinesel polento in golaž — praznično jed za jetnika. Bil je dobre volje. Ob nedeljah se je čutil bolj varnega, ker je bil sam gospodar te hiše.

Na smrečicah, ki sta rastli pred vhodom, so poganjali vršički. V samotni celici, pod težko betonsko ploščo, ki je tiščala nad glavo, sem si zaželel vsaj delček gozda, vsaj duh po smrekah.

Preden je paznik zaprl vrata, sem ga prijazno pogledal in prosil, naj mi prinese eno smrekovo vejico.

»Kaj vam pa bo?« je rekel.

»Smrekovi vršički so zdravilni za grlo in pljuča, duhal jih bom in žvečil,« sem mu rekel. V hipu sem začutil omamni duh po smreki.

»Bom pogledal,« je rekel in zaprl vrata. Zapahi pa niso zaropotali. Skozi okno sem čez nekaj časa videl njegovo plavo uniformo, kako se je zibala proti eni izmed smrek. Utrgal je vršiček in previdno pogledal okrog sebe. Morda je v svoji vesti čutil, da ne dela prav in ga je zaskrbelo, če ga ne opazuje skrito oko.

Slišal sem korake po stopnicah. Zopet je odprl vrata in mi pomolil smrekovo vejico.

»Nate!« je rekel. »In če bi vas kdo vprašal, recite, da je veter prinesel do okna!«

Hvaležno sem ga pogledal in se mu zahvalil. Z dvema prstoma sem pomencal vršiček in poduhal. Prijeten vonj po gozdu, po smrekovem gozdu!

Kosilo mi je še bolj teknilo.

Paznik je odšel. Nekaj časa je bilo slišati njegove korake po zgornjih sobah, nato je vse utihnilo. Verjetno je zadremal. Dolgčas mu je bilo kot meni.

Na cesti sem zaslišal mladosten smeh. Mladi pari so se sprehajali v majniškem soncu. Sončni žarki so ogrevali njih srca in jih vneli v ljubezni. V celici pa je bilo hladno. V tej hiši ni bilo ljubezni. Tu so poznali le sovraštvo.

Nedeljski popoldnevi so bili najdaljši. Hiša je bila prazna. Po stopnicah ni bilo tekanja. Pisalni stroji so onemeli. Kriki zasliševalcev so utihnil. Človek bi mislil, da si v miru odpočije živce, vendar je ta mir še bolj moreče deloval na dušo.

Zvon, ki je iz bližnje cerkve vabil k popoldanski službi božji, je prebudil paznika. Slišal sem ropot. Zopet se je sprehajal po sobi. Naveličal se je. Vhodna vrata so se odprla in čez okenski zidek sem videl njegove dolge noge, ki so se leno pomikale čez dvorišče. Ostal sem sam. Sam s svojo samoto in bolečino. Tolažil me je smrekov vršiček, ki mi je prinesel nekoliko pomladi in novega življenja.

Popoldanske ure so se prav po polževo vlekle. Zleknil sem se na pograd, pritisnil glavo na betonski strop in kukal čez prizidek na cesto. Zdaj pa zdaj je švignil kdo mimo s kolesom.

Sonce je zašlo in pomladni mrak je legal med drevesa.

Zaslišal sem otroške glasove. Na cesti sem zagledal nekaj dečkov in deklic, ki so si skrivnostno šepetali in s prstom kazali proti hiši. Z radovednimi očmi so preleteli pročelje in okna.

»Tam notri imajo zaprte ljudi!« je rekla neka deklica.

»Kje pa?« je radovedno vprašal največji deček.

»Glej! Tam notri!« je ponovila deklica in s prstom kazala proti mojemu oknu.

Spreletelo me je po vsem telesu. Odkod vedo? Kdo jim je povedal.

Deček je pogledal na cesto in še okrog sebe, da bi se prepričal, če so varni. Videl sem, da v vseh tiči strah pred ljudmi, ki vladajo v tej hiši.

»Kje?« je še enkrat vprašal deček, kot bi ne bil razumel.

»Tam, tam!« je ponavljala deklica in se začela pomikati po dvorišču. Vsi otroci so šli za njo. Bilo jih je pet ali šest.

Približali so se mojemu oknu. Mene niso videli, ker sem bil v pol temi.

Zagledali so železno mrežo nad prizidkom.

»To bi bilo dobro za kokoši!« je rekla neka deklica.

»Ne! Bolj pripravno bi bilo za zajce!« jo je popravil večji deček.

»Ampak to ni za živali,« je hitela deklica, ki je prva spregovorila. »Tu notri so ljudje!« S posebnim poudarkom je naglasila besedo »ljudje«.

Za trenutek so utihnili in buljili v mrežo — in križe v oknu.

»Bog ve, če je kdo notri?« je nadaljevala deklica.

Srce mi je začelo burno utripati. Blizu smo si bili in vendar daleč. Vsi pa smo čutili bližino drug drugega.

»Saj ni nobenega!« je trdil deček.

»Pa so, vem, da so!« je popravila deklica.

V pol krogu so stali ob oknu. Nekateri so se držali za kolena in se sklanjali proti meni, ne da bi me videli. Njihove nedolžne oči so se svetlikale in švigale iz kota v kot, kot bi nekaj iskale.

»Kdo je notri?« je vprašala druga deklica. Radovedno so prisluhnili.

Grizel sem si ustnice in postajal vedno bolj nemiren.

»Ali si lačen?« je rekla večja deklica.

»Tema je notri!« je modroval manjši deček.

Rad bi jih poklical. Rad bi jim povedal, kako mi je, ker se mi je zdelo, da bi me ta nepokvarjena otroška srca najboljše razumela.

»Ubogi reveži!« je sočutno izgovorila večja deklica.

Ali je to pogovor z nekom, ki ga ni? Ali slutijo mojo bližino? Kaj bo, če se jim oglasim?

»Na tleh mora spati,« je nadaljevala deklica.

»Gotovo ga zebe,« je dodala druga.

Docela so pozabili, kje so in zamišljeno gledali v moje okno.

»Kdo je notri?« je še enkrat vprašala večja deklica. Njen glas je bil skoraj ukazovalen. Morda se ji je čudno zdelo, da se nihče ne zmeni za njihove besede usmiljenja in sočustvovanja.

Nisem mogel več zdržati. V grlu me je nekaj grabilo. Zakašljal sem.

Otroci niso vedeli, odkod je prišel ta glas. Prestrašeni so izbuljili oči in planili po dvorišču kot jata ptic, med katere je planil sokol. Zbežali so, kot bi jih bil nekdo zasačil pri tatvini.

Upal sem, da jih bo radovednost prignala nazaj. Žal jih ni bilo več. Ne tisti dan ne pozneje. Prevzel jih je strah. Zbali so se te hiše, pred katero so vsi trepetali.

Hudo mi je bilo. Kesal sem se, ker sem zakašljaj. Moj kašelj jih je pregnal. Če bi bil natihoma zašepetal, bi morda ne zbežali.

Kratek je bil ta njihov obisk in vendar mi je prinesel tolažbo, ker sem spoznal, da so še dobra srca na tem svetu.

list, in v njem prebiram podatke o rojstvih in smrtih za sledeče vasi:

	rojstva	smrti	prirastek
Bazovica	6	12	—6
Gropada	4	2	+2
Padriče	3	2	+1
Nova cesta	—	3	—3
Gročana	1	2	—1
Draga	1	1	—
Pesek	1	2	—1
Skupaj	16	24	—8

To je druga smrt, ki nas zadeva. A ta smrt me boli. Zakaj to smrt smo izbrali mi sami, sprejeli smo jo prostovoljno. Koliko je še v teh vaseh družin s tremi otroki, da ne rečem s štirimi ali petimi? Ali je današnji rod Kraševcev tisti, ki bo po 1400 letih naredil iz Slovencev na tej zemlji skupino za rezervat? Zdaj mi je tudi razumljivo, zakaj postaja Tržičan vsak dan bolj gospodar našega Krasa. Naši ljudje na Krasu izumirajo.

Tretja smrt, o kateri sem mislil pisati, je naša poniglavost, a ne bi imel kaj pristaviti k tistemu, kar smo na tem mestu že tolikokrat zapisali. To je smrt majhnih ljudi.

Zakaj vse te besede o trojni smrti? Zato, da se te smrti zavemo, ker smo včasih celo tako poniglavi, da jo zanikamo in je ne priznamo. Živimo v iluzijah, medtem ko gre življenje mimo nas.

Še en vzrok je mogoče, da smo te besede zapisali: da bi se ob tej zavesti trojne smrti končno odslej lažje odločali za življenje.

KONDOR

DOBRA POMLAD

Kot se vrača mati
polnih rok
s semnjà
in slehernemu da
pričakovani dar,
tako se davi
je vrnila k nam
pomlad...
Je pogrnila
čisto mizo
majskega sveta
s cvetenim prtom
in porazdelila
zemlji in človeku
sonca, cvetja
in zelenja

In vsi smo oživali
v njej in z njo,
kot otroci
z materjo,
ki nosi v sebi
in razdaja
dar ljubezni,
ki vse preraja...

Zato je vse življenje
hipoma skipelo,
kot iz zvrhianih posod
in se razpenilo,
ko sveže mleko
po ognjišču
razgorelih nad
vesoljnega srca.

Slavko

PESEM DELA

Gospod, ti si nas povabil,
naj delamo drug za drugega
in tako dovršujemo delo stvarjenja.
Hotel si,
da bi bila zemlja neizmerno gradbišče,
kjer bi sleherni človeški gib
služil skupnemu delu.
Hotel si, da bi bila
posejana polja in kadeče se tovarne,
pisarne in delavnice,
med seboj povezane
kot celice istega telesa,
notranjščina domov,
kjer delajo matere,
in notranjost zemlje,
kjer kopljejo rudarji,
laboratorij znanstvenika in atelje umetnika.
Hotel si, da bi z delom
ljudje rasli in se razmahnili,
da bi se ob koncu časov vsi združili,
ponosni na to zemljo,
ki so jo preoblikovali,
uredili, dovršili,
in bi Očetu,
s teboj in po tebi,
darovali lepi predmet svojih naporov.

Michael Quoist

Marijan Breclj:

MAJSKA

Maj:
tisoč nad in želja
se v srcu zbudi
in sto in sto hrepenenj...

Potem pride čas,
ko vsaka nada zbeži,
ko slednja želja skopni,
ko sto in sto hrepenenj
razlije v pekočo se,
žgočo misel:
Tisoč življenj
bi dala ti,
bi dal jaz,
da ne bi več čas
zrl nama v obraz.

STARODAVNA ROMARSKA PESEM

Prijatelj iz Sv. Križa pri Trstu mi je pred kratkim izročil tole »starodavno romarsko pesem kriških romarjev«, rekoč, naj razpolagam z njo po svoji volji. Pesem — je rekel —, je odkril pri neki teti. Posodil mi je rokopis, da si jo prepisem. O pesmi sami in o kriških romarjih pa mi je povedal sledeče:

Križani so že zdavnaj romali po morju s kriškega portiča na Barbano. Ko ni bilo še motornih čolnov, so se vozili z jadrnicami in je tako potovanje trajalo navadno tri dni. Romali so na praz-

nik sv. Jakoba ali za Marijo »guêštno« (15. avgusta). Še danes je v Sv. Križu živo vsakoletno romanje na Barbano, le da se danes vozijo tja z avtobusi preko Gradeža.

Pesem, ki jo objavljamo, pojo še danes starejše kriške ženice posebno na barbanskih romanjih. Pesem ima torej napev in prijateljevo mnenje je, da pomeni pripis »Prenovil Ivan Furlan« pod tekstom na rokopisu prej tonsko predelavo kot pa besedno. Ivan Furlan je bil dolgoletni glasbeni učitelj v Sv. Križu (m. m.).

O Marija, oj Marija,
s tega Barbana svetega.
Bodi nas, Marija, vesela,
naša ljuba Mati milostna.
Naše srce k Tebi hrepeni,
na Barbano romat si želi.
Po tem morju širokimu,
nevarnemu globokimu.
O, kako veselo je srce,
kadar na Barbano k Tebi gre.
Tebe počastiti prav srčno
našo ljubo Mater vsmiljeno.
Tebe verno ljudstvo vse časti,
ker brez madeža spočeta si.
Angelj Gabrijel Ti govori
božje milosti si polna Ti.
Od Boga si v čast postavljena,
na Barbanu bla si kronana.
Pomočnica vedno si nam Ti,
v nadlogah in nevarnosti.
Ko na morju vstaja hud vihar,
z grozo nas navdaja strašni val.
Na pomoč mi Tebe kličemo
našo pomočnico barbansko.
Da bi nam sprosila Jezusa,
da bi nas rešil hudega,
da bi nas prepeljal spet nazaj,
in tud' po smrti v sveti raj.
Prid' nam v smrtni uri zadnjo noč
naša ljuba Mati na pomoč.
Marija češčena bode naj
s svetega Barbana vekomaj.

SLOVO OD MARIJE

Kadar se odhaja iz Barbana

O Marija, oj Marija
s tega Barbana svetega.
Ozri se, Marija, Ti na nas,
zdaj ko prišel je ločitve čas.
Prišla je zdaj ura za odhod,
da se ločit' moramo od tod.
Ko od tebe jemljemo slovo,
srce nam postaja žalostno,
ker za leto dni ne bomo vsi
k Tebi na Barbano romali.
Marsikdo med nami tu klečeč,
na Barbano romal ne bo več.
Romar Te pozdravlja srčno vsak,
kakor da je tukaj zadnjikrat.
Ko podobo Tvojo gledamo,
milo iz srca Ti kličemo:
Zbogom, zbogom, sveti mili kraj,
da bi sem priromali še kdaj.
Če nas pa pokliče smrti glas,
pridi, o Marija, Ti do nas.
Vsliši naših prošenj mili glas,
v smrtni uri ne zapusti nas.
Pelji nas v sveti raj,
da pri Tebi bomo vekomaj.
Torej zbogom, zbogom, sveti kraj,
da bi k tebi romali še kdaj.
Čast in hvala bod' gospod' Bogu,
Očetu, Sinu, Duhu Svetemu
kot je blo v začetku tudi zdaj,
na vse večne čase vekomaj Amen.

Prenovil Ivan Furlan

KOT JELŠEV LIST

Razsodišče literarne nagrade »Vstajenje«, ki se je sestalo v nedeljo 27. aprila 1969 v Trstu in ki so ga sestavljali prof. Martin Jevnikar, Franc Jeza in dr. Anton Kacin, je soglasno sklenilo, da podeli nagrado »Vstajenje« za leto 1968 pisatelju Alojzu Rebuli za roman »V Sibilinem vetru«.

Svojo odločitev je utemeljilo takole: »Roman, katerega vsebina je zajeta iz drugega stoletja po Kristusu, plastično predstavlja takratno rimsko in grško življenje, družbene, kulturne in verske razmere, ko je krščanstvo prodiralo v ljudske plasti, a pritegovalo vsaj posameznike tudi iz vodilnega sloja. Pisatelj je ustvaril celo vrsto izdelanih, živih značajev, ki segajo od sužnja do cesarja. Pri tem je pokazal ne le izredno poznanje takratne dobe, ampak tudi oster posluš za vse, kar je v organizirani človeški družbi in v življenju stalnega in vedno aktualnega. Glavni junak je pripadnik majhnega in ogroženega naroda, ki ga rimski imperij nasilno iztrga iz njegovega narodnega okolja, mu da popolno klasično izobrazbo, a ga tudi onesreči. Kljub zgodovinski odmaknjenosti je delo čudovito sodobno. Roman je tako eno največjih del slovenske pripovedne literature.«

Kot znano, je namen literarne nagrade »Vstajenje« ta, da nagradi vsako leto o velikonočnem času tisto slovensko delo, ki je izšlo v prejšnjem letu in je pomenilo največji prispevek tistega leta k slovenski duhovni kulturi in samoosveščanju slovenskega naroda, pri čemer so po možnosti upoštevani zlasti zamejski pisatelji.

Tej zgodbi nikar najprej ne preberite konca, temveč jo začnite od kraja, kakor sta jo doživljala Simona in Aleško. Nič ni namreč lepšega v življenju, kakor začenjati tisto, čemur ne veš konca in je zato tako polno obetov.

1.

Simona in Aleško se nista poznala. To seveda ni nič posebnega za začetek neke ljubezni, vendar se jima je zazdelo nenavadno, ko sta odkrila, kako bi se pravzaprav morala poznati, saj sta si bila celo v daljnem sorodstvu. To bi bila sicer lahko odkrila kadarkoli v šestnajstih letih, kolikor sta jih bila preživela dotlej, vendar je usoda poskrbela, da se je to zgodilo daleč od domačih krajev in v nenavadnih okoliščinah. In ravno v tem je bil največji čar njunega prvega srečanja.

Za nas ni nič posebnega takle starinski tramvaj, ki vozi avgustovega dopoldneva vzdolž senčne platanove aleje v predmestnem okraju nekega šumnega velemesta. Za Simono je bilo drugače. Simona se je prav tisto poletje iz razpotegnjene deklice kakor brezkov cvet iz zelenega popja razgrnila v sladke obete, od katerih je zardevala, a hkrati izpod povešenih vek nezavedno pršila od njih. Dva meseca je že bila v tem tujem velemestu, katerega jezika se je prišla učiti, in sedaj se je vozila na nedeljski izlet s sorodniki.

Tramvaj je obstal na samotnem predmestnem trgu, ki je čumel v nedeljski zapuščenosti, da bi potem nadaljeval pot po novi aleji, ki se je izgubljala med že pritlične podeželske hišice. Voz je ostal skoraj prazen, zato je bilo iz ozadja razločno slišati dvoje glasov: odrezav bas v Simoninem domačem narečju in zdravo globok fantovski glas v pravilnejši slovenščini. »Prmej, če ni tole Jakob!« se je vzradoščeno vzdignil Simonin stric in z dolgimi koraki stopil k njima. Da, z Jakobom sta bila bratranca in fant ob njem je njegov sin, študent, ki se je prišel sem učiti tujega jezika.

Aleško je bil širokih ramen in čednega, zdravega obraza, nekam prevelik in premožat za svoja leta. Kratko pristriženi kodrasti lasje, ki so bili v jesenskem soncu bakreno rjavi, so uhajali nad temne oči. Od strani je ošinil dosti manjšo Simono, katere obrazek, dasi okrogel, se je zdel ozek, ker je le na pol kukal izpod dolgih pramenov medeno rumenih las, ki so ji padali po ramenih. Okrogle temno sive oči so ga pametno premotile, a se brž povesele, medtem ko je zadrego prikrila z nasmehom, je rahlo zardela. Aleško je opazil, da se ji pri nasmehu napravita dve globoki jamici na licih in si je takoj zaželel, da bi ju še videl. Tramvaj je še vedno vozil po aleji in je bil kakor zlato rumen od avgustovske pripeke. Medtem ko je drdral po razporkih med eno in drugo visokoraslo platano, je razpredal po tlaku, po šipah vozila in po njunih obrazih drobno tkano mrežo zelenkastih in zlatkastih odtenkov. Med njimi pa sta dva posebno živo izstopala in sta bila temno rjava za Simono in kovinasto siva za Aleška: njune oči. Tam na dnu je zašumela reka in vse do brega jih je pripeljal pisani tramvaj. Tam so izstopili in sklenili oditi na izlet proti gričem, prepreženim z vinogradi.

Simona se pozneje ni mogla ničesar spomniti s tega izleta, kakor napete tišine med njima. Bolj sta molčala, bolj je naraščalo šuštenje krošenj v bukovem gozdu, skozi katerega je vlekel mladenec, pritalen veter. Bil je zamolkel, radostno nabit šum, v katerega sta zdaj tu zdaj tam poklicavala dva ptiča, kakor da se v zadihanem letu nagajivo zasledujeta. Eden je drobno pogostoleval, drugi pa je izmenjeval zategle nizke krike s kratkimi veselimi trilčki. Ko je

kdaj pozneje pomislila — Aleš —, se je spet dvignil ob njej mlačni avgustov veter, med zelenimi pobleski krošenj pa je vzkriknil ptič in se opotekel v sončne proge.

Alešku pa je od tistega dne ostal v spominu neki drug prizor, ob katerem mu je še dolgo okrog srca zavelo kot jutranja sapa okrog še toplo medlega telesa.

Bilo je, preden so se zvečer spustili po lapornatem useku med vinogradi proti predmestju. Drugi so bili že utočili v globel, ko se je Aleško za trenutek ustavil na travnati jasi, v katero se je bil iztekel bukov gozdiček. Spodaj je daleč za mestom zahajalo sonce in iz valovitega bakreno rdečega morja bližnjih predmestij so tenko bodli v vijoličasto nebo še zlatasto obliti zvoniki in kupole. Reka pod vznožjem vinogradov pa je v svoji ugreznjeni strugi že temnela, tako da se je ulegel med njun obsijani grič in svetleče se morje mesta mehak zaliv teme in ju ločil od vsega sveta. Obsijana od prednje strani je Simona pred Aleškom, ki je stal za njo, izstopila v vsej vabeči silueti, z vitkimi nogami v belih čevljih, z urnimi polnimi boki in okroglimi rameni pa tako tenka v pasu, da se mu je zasmilila. Imelo ga je, da bi jo zaščitil pred — sam ni vedel, pred čim, bila je vendar tako krhka. Za njo bi stopil in jo rahlo objel okrog pasu, ne, raje, krog ramen — in ničesar več se ji ne bi bilo treba bati.

Pohitel je za njo, v konicah prstov je že skoraj čutil toplo mehko njene rame, ko mu je zdajci v želodec butnil nekakšen vrtinčast vroč veter in roke so mu naenkrat postale težke in medle. To, kar je začutil sedaj, ni bila več nežna želja, da jo zaščiti; sedaj je bil sam na tem, da bi se zatekel h komu. K njej? Tedaj se je obrnila in od zadrege pokazala jamice na licih. Ko je pohitel k njej, se je ljubko zavarovala z lehtmi, da je hipoma postal spet nežno zaščitniški in ji samo ujel dlan: »Teciva navzdol za drugimi!« In tako sta vsa zasopla stekla po useku, nad katerim so se križali sladki vonji po zorečem grozdju, po dnu pa se je že ulegala hladna večerna meglica.

Ko se je Aleško spomnil tistega večera, je pogosto zasanjaril, kako bi bilo, ko bi takrat, - ne, bilo je lepše, da je bilo tako, kakor je bilo. Tudi zato, ker je bil pozneje malo hud nanjo. Domenila sta se bila, da se naslednjega dne dobita v kavarni v bližini njenega stanovanja, Pri zlati krogli. Toda k Zlati krogli je ni bilo. Res, da se je zmotil, ko je izbral ime kavarne v telefonskem imeniku, toda tudi k Zlati majoliki bi bila lahko prišla, saj ji je bil povedal ime ulice in edina kavarna z začetkom »Zlata« je bila v ulici prav tista.

Minilo je leto in še kaj, ko sta se prav tako slučajno kot prvič znova srečala.

2.

Bil je septembrski večer, eden tistih prvih strupenkasto hladnih, ko že nepreklicno zadiši po jeseni. Tudi Šrajeva mati je začutila hlad v križu in tisti večer prvič vrgla butarico v peč, če ne zavoljo sebe, zaradi nadušnega moža, čevljarja, ki je nabijal tam v kamri, kolikor mu je pač kašelj dopuščal. Pristavila je koruzni sok, ko so otroci zagnali pri oknu vrišč. Nekdo je pokukal skozi zamreženo okno. Šrajevka ni bila presenečena, saj je dobila pismo od daljne sorodnice, da bi sin moral zaradi zdravja malo na kmete. Bil je Aleško.

Počitnice so šle h kraju, tu in tam se je še stoplilo in Aleško je s Šrajevimi fanti hodil k bližnji reki, ki je bila, kjer je tekla po planem med jelšami, še topla. Kadar so se naplavali, so stekli po mahovnati stezi med jelševjem navzdol, vse dokler niso zaslišali grmenja slapa. Pršil je skoraj pod njihove noge. Malo niže, kjer se je voda umirila, so se dečki razposajeno vrgli v vodo, ki je bila tu zelena in globoka in zaradi drevja na eni strani, prisojnega po-bočja na drugi strani reke mrzla. Tako osveženi so se nato kamenč-kali na produ in pod večer odšli domov.

Tihe želje

Da je trta
že ozelenela
sredi vrta
pomladovanja,
da se vrtnica
je razcvetela
pred odprtim oknom
mojega stremljenja,
da si rožmarin je opomogel
od predolge zime,
si storila ti,
pomlad.

Kako bi rad
bil trta,
vrtnica
in rožmarin,
vrt,
odprto okno,
dolga zima,
človek:
bi doživel
zelenjenje
in cvetenje,
hrepenenje
in hotenje.

Slavko

Pomladne misli

Iz meteža
razigranih kosmin
sem stopil
na zabrisano pot:
lepo bo začeti
v deviškem času
pozabljenih sanj
svoj novi dan
in vtisniti vanj
neizbrisljivo sled...

Kar je bilo staro
je zdaj novo
in nerojeno
že diha zrak
pomladnih spoznanj:
v mrzličnem doraščanju
bo pospešilo korak
v pestovanje
razpaljenih snovanj
bogatega življenja.

Slavko

Kak dan pozneje je Aleško v poznem popoldnevu ostal na produ sam. Skozi jelševje so drli slapovi svetlobe, reka pa je bila že v senci in ob tisti uri žametne, pavje zelene barve. Fant je ležal med bičjem, bilo mu je razkošno. Le daleč nekje v njem je še žgala tista pekočina nedoživetega objema nad vinogradi. Simona! Iz trme ji ni pisal ali pa ji pisem ni pošiljal, ker bi bil moral vprašati koga za naslov in bi se mu morda nesmihal.

Zasanjaril je. Prihajala je po mahoviti stezi, slapovi luči so jo zaslepljali, tudi sedaj je ljubko nastavila lehti, da se zavaruje. Nato je stopila v senco in obstala v teku pred žametno površino reke.

Tam više gori se je v zajedi med hriboma, metal iz tesnega skalnatega objema slap in v zanašajočem vetru zdaj potišaval zdaj po-grmeval.

Privid ali ona? Ni se premaknil, da bi čar ostal. Deklica je zavrisnila od prizora pred seboj, ozrla se je navzgor in navzdol po reki, in ker ni opazila nikogar, je slekla rožnato obleko, vrgla popotno torbo za grm in izginila za hip. Prikazala se je v svetlo zelenih kopalkah in se razposajeno vrgla v mrzlo vodo.

Aleško je zamrl od slasti. Ni se hotel in ne mogel izdati, ker je spet začutil tisto medlost v žilah in je postajal ves težak. Srce mu je poganjalo vročino v možgane in to mu je bilo lepo do neznosnosti in obenem rezko boleče. Samo oči bi zaprl, — in bi je ne videl več — pa bi minilo.

Pa jih ni mogel zapreti. Celo tedaj ne, ko si je tako nežno in ljubko slekla kopalko, jih oprala v reki in ožela ter vsa čvrsta in krhka obenem, pa radoživa kot riba stekla, da se preobleče. Naj je še tako zapovedoval očem, da ne smejo gledati, in naj je še tako verjel, da je vse le privid, je vse njegovo telo čutilo, da ni privid. Saj nikoli ni videl deklice takšne, in če si jo je kdaj predstavljal, je bila to le meglena slutnja neke nejasne ženske, nikoli pa Simone. In to je bila sedaj ona, Simona, ukradel je njeno skrivnost. Hinafsko, tatinsko ukradel, — toda — saj ona ne bo izvedela za to. Sam bo nosil to skrivnost s seboj. Navsezadnje, je pomislil, bo nekoč vsa zame, Simona. Kdo bi bil tako omamljen od nje, kdo bi jo, tako šibko in nežno, varoval pred, — da, pred čim? No, že pred čim, čemu bi bila sicer zrasla tako neznansko krhka in nežna?

Je bila res Simona? Ko se je nasanjaril na produ in stopil v Šrajevo kuhinjo, mu je od zadrege, skoraj od sramu rdečica zalila obraz, ko je zares zagledal pri peči Simono. Bila je v rožnati obleki, s prečko po sredi okrogle glavice, od katere so v dveh medeno rumenih štrenah padali na desno in levo ramo še vlažni lasje. Simona! Kot je bila Šrajevska njegova sorodnica, je bil Šraj Simonin prastric, in ko je na koncu vsakih počitnic obrala vse svoje sorodnike, je nazadnje prišla mimo doline slapov, k najrevnejšemu svojih sorodnikov, kjer je pel le sok ali repa, a je bila hiša polna božjega blagoslova — otrok, razposajenih dečkov vseh starosti. Zvečer je Šrajevska vrgla dvoje butaric v peč, dečki so se zvrstili po klopi okrog javorjeve mize in ob peči, na vrsti je bil večerni rožni venec. Simono in Aleška so poslali za peč. Tam sta kot vsi klečala. Mila toplota je lezla skozi cementno ploščo zapečka. Spodaj je zateglo molila naprej Šrajevska, za katero so se zaganjali kot lakomni manjši dečki, medtem ko so večji zaspano povzemali ali omagovali. Vmes je usipal nadušljivi čevljar svoje vse daljše, zategle kašlje, med katere je bil redko uspel vriniti nekaj končnih »na veke amen«.

Aleško je bil sedaj že cel Aleš. Lasje so bili daljši in kakor pdivjani od rjavih kodrov, ki so se izpodrivali in se usipali nad oči. Rame, te so Simono kar presenetile. Sedaj se je zdel odrasel mož. Povešala je veke, ker Aleš je imel letos tako drugačen pogled, ne več možatega. Kdove kakšen, da mu ni bilo mogoče gledati v oči. Kot bi pekle, ne, kot jo bi hotele prisiliti, da se zalubi. In ona se vendar noče, to si je obljubila že lani. Takrat, ko ga je zastonj čakala pri Zlati krogli tam v sosednjem okraju. Ko bi bil lahko določil Zlato

majoliko, ki je bila vendar tako blizu. Toda to je napravil nalašč, da bi jo potegnil za nos. Kdove, če se ni potem peljal s tramvajem mimo kavarne in se ji smejal, ko ga je čakala. Ne bodo je vlekli za nos, ne.

Aleš jo je za pečjo dregnil. Ozrla se je.

»— temveč reši nas hudega, amen — —« je dvignil glas in ga nato utišal k njenemu ušesu — — »veš, bil sem dolgo jezen, ker si me pustila čakati kot tepčka pri Zlati majoliki. Lahko bi mi bila précej rekla, da ti ni nič do mene! — — smrtni uri, amen, moli, da se teta ne ujezi!«

»Ti da si čakal pri Majoliki? Lepa reč, meni pa ukažeš hoditi h Krogli! — — Sveta Marija — — grešnike — — uri amen. — — Zlata krogla, si rekel, in ta je v sosednjem okraju!«

»Torej si me čakala!« se je razveselil in ji od veselja skoraj zdrobil dlan.

»Kako pa molita na peči. Bosta vidva molila naprej, če sploh še znata!« je zagrmel alt Šrajeve mame in starejši dečki so se zahihitali.

»Saj moliva, samo tako toplo je, skoraj bi človek zadremal.« Spet je teta nekam jokavo in enolično povzela. V njeni molitvi je bilo, kakor da se toži nekje globoko spodaj pod besedami o svojem trpljenju in kot da se hkrati globoko oddihuje od vsega hudega. Glasovi dečkov so se zatekali že sredi zdravamarije v ta tolažeči glas kot piščančki pod materino perut, se visoko zaleteli in se pri amenu kakor potolaženi spustili navzdol, kot da so zaprli oči.

Aleško in Simona sta poslušala tudi svoja glasova, kako se prevliva, eden visok in droben, drugi nizek in toplo zagrljen. Bila je peč in kuhinja in v njej onadva in vsi: kot paluba, ki je zaplula izven časa v samo središče miru in tolažbe, kjer je vse prav in vse izravnano.

Počasi je prihajal Alešev glas vse bliže in z njim njegova roka. Ujela je njegovo in tedaj sta se jima glasova začela zapletati. Simona je vseeno pogumno povzela novo avemarijo, ko je znova začutila toplo sapo ob svojem ušesu.

»Si me res čakala?«

»— — naši zadnji uri amen — — to te nič ne briga, ti si rekel Krogla in krogla je krogla — amen.«

»Ti bom dala amen, zdaj je Daj nam danes, kako pa vaju učijo moliti, a? Tam v mestu, a? Ali molit ali spat!«

Odslej sta se mogla pogovarjati samo še z rokami. Potem je Aleš potunkal svoje kodre v Simonine sklenjene dlani. Želela jih je pobožati, a se jih ni upala. Začutil je njen preplah in ji vzel dlani med svoje, da se je začutila spet vso varno ujeto. Kljub temu mu je še umikala roke, pa se je ujezil: »Me nimaš nič rada?« Vztrepetala je, bilo je kot šepet, a tako blizu, da je bil morda tudi poljub na uho. Kaj je treba storiti ob takih prilikah? Kaj naj mu odgovori? Seveda je najbrž zaljubljena že od lani, toda tega se vendar ne pove.

Tudi bi on ne razumel. Ona nima rada takooo. Pogovarjala bi se in gledala bi ga in smejala bi se, kot takrat, ko sta tekla in sta se brez konca smejala. Pa ne takooo. Tako pogleda, da gredo mravljinici po koži, stisne ti dlan, kakor da je divjak, saj to vendar boli! Pa tako vroče ustnice je pritisnil ob njeno uho, da jo je stresel srh po telesu. Niti ne ve, ali ji je bilo tisti hip lepo ali hudo. Ne, ona ga nima rada takooo.

Sedaj je znova odgovarjala v molitvi in Aleš je medtem naslavljal obraz na njene sklenjene roke. Zdajci je začutila kot rahlo polzenje med prsti. Toplo polzenje, redko in vedno gostejše. Solze. Glas se ji je zlomil. Torej ima tudi on t a k o rad kot ona? Nič več taaak, tak je kot ona. Sedaj mu je lahko šla z rokami v lase in bilo je svilnato kot mah in tudi nežno prav tako, le da je sedaj izpod peči zavpila Srajevka:

(dalje na strani 88)

SUBJEKTIVNO IN OBJEKTIVNO

Piše Boris Race v Primorskem dnevniku od nedelje, 6. aprila, v polemiki z Borisom Pahorjem:

»Objektivne vloge, ki jo Pahor danes igra, se prav dobro zaveda Katoliški glas. Vemo, da Pahorju ni vseč, če ta list piše, da je on »kot nekristjan videl, da je edina sila, ki nam preostane, da nas tudi nacionalno povede v bodočnost »krščanstvo«. Katoliški glas se je enostavno skliceval na zelo jasno Pahorjevo trditev.«

Boris Pahor odgovarja v Slovenski levici (aprila 1969):

»Tisto o subjektivnem in objektivnem je navadna potegavščina. Tudi Boris Race je subjektivno prepričan, da je komunist ali socialist jugoslovanske smeri, objektivno pa je lahko sovjetski človek.«

»Saj v 'Slovenski kulturno gospodarski zvezi' in tudi drugače sodeluje in zagovarja sodelovanje z ljudmi, ki odkrito odobravajo sovjetsko zasedbo Češkoslovaške. To se pravi, da Boris Race objektivno pomaga širiti med našim ljudstvom sovjetsko pojmovanje narodne nesuverenosti, tisto pojmovanje, proti kateremu so se izjavili narodi Jugoslavije.«

Vprašanje je torej, če sem prav razumel, kaj bi storil B. Race, ko bi Jugoslavijo doletela usoda Češkoslovaške!

Ob vsem tem pa mi je edino žal, če boste objavili to moje pismo, da ga bo Boris Race uporabil kot argument proti pisatelju B. Pahorju, češ da se tudi »katoliška« Mladika enostavno sklicuje na Pahorjevo trditev.

R. T.

VEDNOST JE ENO, ODGOVORNOST DRUGO

Na letošnjem razgovoru Katoliškega centra francoskih zdravnikov (Centre catholique de médecines français) se je zbralo več kot 350 zdravnikov, duhovnikov in vzgojiteljev. Razpravljali so o »vzgoji in spolnosti«.

Dr. Odile Cordier meni o tem razgovoru: »Mnogo udeležencev je prišlo na to razpravo z upanjem, da bodo prišli do jasnosti o spolnem zadržanju mladine, in posebno, da bodo odšli s smernicami, kako naj učijo in kaj naj govore. Dejansko jih je pa ta razgovor privedel do več novih vprašanj, kot jim je pa dal odgovorov. Uvideli so, da postavlja življenje danes pred mlade vprašanja, ki jih moramo tudi mi starejši razmisliti ter se ob njih zamisliti. Kaj je pravzaprav bistveno? Na tem področju ne moreš imeti že vnaprej pripravljenih odgovorov in dokončnih rešitev. Treba je ostati razumevaljoč in odprt ter iskati skupaj z mladimi rešitev v njihovih razmerah.

Pariški »Le Croix« objavlja nekaj misli, ki so jih povedali organizatorji tega razgovora.

Tako poroča ljubljanska »Družina« in potem nadaljuje:

— Ali se vam ne zdi, da v teh zadevah ni jasnosti, je vprašal dopisnik p. Simona, salezijanskega profesorja moralke. Odgovoril mu je takole:

— Zavis od tega, za kakšno zadevo gre. Ni jasnosti o pomenu spolnosti. O tem, da mora biti ljubezen ena, da mora biti trajna in plodovita skratka: da prava ljubezen vodi k poroki in v zakon, kjer se edino more docela uresničiti, ni dvoma. To drži. Drugače pa je, če govorimo o telesnih odnosih, o izkušnjah mladih in odraslih v teku življenja. Psihologija in psihoanaliza se sprašujeta, kaj je spolnost, kaj pomeni spolnost v življenju človeka in v življenju človeštva, družbe. Tu iščemo smisel. Tu se prikažeta dva vidika: vidik odnosov med dvema človeškima bitjema in vidik razmnoževanja človeškega rodu. Vidimo tudi, da se je v teku zgodovine in življenja enkrat bolj poudarjalo eno, drugič drugo.

DEJANJA MLADIH JE TREBA PRESOJATI KONKRETNO

Treba je torej globlje spoznati spolnost, ne da bi zavrgel vprašanja morale?

DR. CHARTIER: Po mojem ne smemo reči, da je tu lahko določeno dejanje zgolj slabo ali zgolj dobro. Tako gledanje ne vidi v določenem spolnem odnosu nobenega pozitivnega elementa. Nepopolni ljubezenski odnos se more vendar razviti v popolnejšega. Ne mislim odobravati in še manj priporočati predzakonskih spolnih odnosov. Hočem le reči, da je treba dejanja mladih presojati kon-

kretno bolj psihološko in ne kot v celoti negativna. Iz dejanj se mora mladi človek učiti. Ne smemo jih s splošno sodbo potisniti še globlje v dramo, iz katere ne vidijo izhoda.

ZADRŽANJA MED SPOLOMA NISO VEDNO ZAVESTNA

Dr. Pierre Cordier je pokazal na drugi vidik tega vprašanja. »Še drugo zadržanje bi bilo treba spremeniti. Ne smemo misliti, da so zadržanja med spoloma vedno in popolnoma zavestna. Treba je biti pošten. Psihologija in psihoanaliza zahtevata, da premislimo svoje misli glede svobode določenega dejanja. Treba je upoštevati, kakšno je živčno stanje določene osebe in računati tudi s tem, v kakšnem okolju živi.«

— Na primer.

DR. CORDIER: Pomislimo na razpoloženje lepega mladega večera. Mladega človeka vse vodi v idealiziranje, ki se včasih sprevrže v celo dramo. Večkrat sem že vprašal mlade, ali se niso zavedali, kaj se lahko zgodi in kam jih določena zadržanja lahko privedejo. Dobil sem odgovor, da niso nič mislili. Mlad človek kar nekam skoči v neznano. Nekatere vpliv okolja privede celo v to, da se spuste v spolne odnose. Mislijo: »Vsi tako delajo. Imeli me bodo za nenormalnega, če tako ne delam.« Svoboda, polna odgovornost zahtevata zrelost in ni si treba delati utvar, kako se imajo mnogi za zrele. Ugotavljam iz razgovorov kot zdravnik, da se mladi niti ne zavedo (ne rečem, da ne vedo), kaj je nosečnost. O spolnih odnosih govorijo, kakor da nimajo nobenih bioloških posledic. Zanje ni nobene možnosti, da lahko pride do otroka. Pred očmi imam študentko, inteligentno, popolnoma na tekočem in zrušeno pred spoznanjem, do kakšnih velikih posledic je prišlo: »Da, gospod doktor, vedela sem, da do tega lahko pride. Toda nisem mislila, da se to lahko zgodi meni?«

FANT IN DEKLE NE VIDITA, KAM GREŠTA

— Kako bi razložili, da nočejo videti, kam gredo?

DR. CORDIER: Ne vidijo. Ne fant, ne dekle. Vedo, toda nočejo videti. Vedeti, to ni nič. Treba je znati živeti. To je težko. Poznati spolne zadeve, slišati o njih, to je potrebno. A to je nekaj malo pomembnega z ozirom na vzgojo znati živeti kot svoboden človek, svest si svoje odgovornosti.

— Ali se vam ta vzgoja danes sploh zdi možna?

DR. CORDIER: Mislim da. Rekel bi, da zadnja leta bolj kot prej. Pogoji za to pa je, da smo pripravljeni s svojimi otroki govoriti, se vanje vživeti in ne jih odpravljati s površnimi sodbami. Dogaja se, da nekateri dejan-

ske ne vedo, kaj mladi mislijo in v kakšnih razmerah živijo. Živeti je treba z njimi v dialogu. Reči je seveda treba, da to ni lahko. Mladi takoj rečejo: »Radi se imamo. Zakaj bi potem ne smeli tega in tega.« Ni zadosti odgovoriti, da to ni prav. Upoštevati moramo, da so postavljeni pred vprašanja, ki jih mi v njihovi starosti nismo imeli. Okolje jih navaja k misli, da bi se spustili pred časom v ljubezensko razmerje, da bi se lotil velike avanture, poskušanja in izkušanja, brez katerega se jim zdi, da v življenju itak ne gre. Radi bi prišli do gotovosti, da bi se ne zmotili in da bi gotovo uspeli. Strašno se bojijo neuspehov. Slišijo, da se toliko zakonov končuje z ločitvijo. Boje se, da bi zadela ta nesreča tudi nje. Tako padajo v dvom o trajnosti ljubezni same, o njenem smislu sploh. Hočejo biti moralni, a morala mora biti zanje življenjska. Raje so resnicoljubni, kakor da bi bili hinavski.«

NAŠA UTEMELJITEV

Resnicoljuben biti pomeni živeti tako, kot misliš. Toda treba je tudi misliti tako, kot je prav!

P. SIMON: Da. Vendar ne bodo sprejeli naših misli, o katerih smo prepričani, da so boljše od njihovih, če jim ne bomo zadostno utemeljili. Nič ne pomaga, če pravimo: »Tako je treba delati in ne tako.« Takoj vprašajo: »Zakaj?« Na to odgovoriti pa ni lahko in treba se je zamisliti v njihove razmere, da jim lahko dopoveš. Pri spolni vzgoji gre predvsem za to, da poveš in razložiš, zakaj je treba tako delati, ne pa, kaj je treba, kaj je to, kaj ono.

KDAJ SE DOKONČNO URESNIČI PRAVA LJUBEZEN

— Ali mislite, da bodo poslušali?

P. SIMON: »Poslušajo. Zelo se zanimajo, kaj mislimo in zakaj tako mislimo. Preseneča jih, ko nekateri ne povedo, zakaj tako delajo in mislijo. Molčati glede predčasnih spolnih odnosov je pa škodljivejša, kot biti glede tega preveč določen. Nekatere reči bodo hitreje sprejeli kot druge. Težko razumejo, da je resnična ljubezen povezana z mislijo na ustvaritev družinske skupnosti. Pričevanje srečnih zakoncev more to veliko pomagati. Ko bi teh več slišali, bi lažje razumeli in spoznali, da se prava ljubezen med moškim in žensko dokončno uresniči šele v dosmrtni družinski skupnosti.

Tako poroča »Družina«.

IN NA TRŽAŠKEM?

Tega problema se zavedamo tudi pri nas na Tržaškem in na Goriškem. Zato je bilo v zadnjih letih več predavanj v mestu in okolici o spolnem vprašanju. Letos sta ponovno predavala na Tržaškem v šolah in domovih slovenski zdravnik, primarij dr. Eman Pertl in njegova gospa dr. Mihaela Krašovic-Pertl. Govorila sta kakim 700 mladim ljudem. In to samo letos pred veliko nočjo.

Zanimiv je njun vtis, ki sta ga dobila. Predvsem oba zelo rada govorita mladini. Zato hitro najdeta stik s poslušavci. V vprašanju sta zelo razgledana. V splošnem sta bila v vseh krajih zelo zadovoljna. Tu pa tam so

se dali mladi fantje teže prepričati o njunih tezah, vendar je bil povsod stik med njima in mladino zelo lep, dostojen in ljubezniv.

ALI SMO OPRAVILI SVOJO NALOGO?

Svoje naloge nismo opravili. Prvič zato ne, ker bi se moralo udeležiti teh predavanj več mladine v vaseh in v mestu. Drugič ne zato, ker v marsikaterem kraju nista mogla predavatelja imeti predavanj zaradi pičlo odmerjenega časa, ki sta ga imela na razpolago. Lahko pa bi mladi ljudje tudi v tem primeru sedli v avto in se pripeljali iz oddaljenih krajev na taka predavanja kot se vozijo na zabave. Pričakujemo več spontanega odziva med našo mladino. Saj se lahko tako mladi ljudje pomenijo o vsem zelo odkrito s slovenskim izkušenim zdravnikom.

NI PA SAMO SPOLNO VPRAŠANJE

Gotovo pa ni samo spolno vprašanje tisto, o katerem se mora pogovarjati in priti na jasno naša mladina. Je tu vprašanje brezskrbnosti, s katero drvi v jutrišnjji dan. Vprašanje bodočnosti mladine sploh. Vprašanje razvrednotenja vrednot. Mode za katero hiti, ne mode v obleki, ampak mode v nezadržanem, nepremišljenem vedenju, v nesamostojnosti, neizvirnosti, ki ji naši fantje in dekleta podlegajo. Ne vsi, a preštevilni. Morda zahtevamo preveč, če bi radi, da bi pri vsem veselju, razigranosti, ljubezni in modnosti slovenska mladina le malo več mislila na svoje posebno poslanstvo, ki ga ima v tem času, na tem ozemlju do svojega naroda. Poslanstvo v sedanjosti za bodočnost.

O tem poslanstvu pa več kdaj drugič.

ŠE "ENOTNI KULTURNI PROSTOR"

V letošnji številki Naših razgledov objavlja na prvi strani Ivo Tavčar članek: Gibanja v kulturi in za kulturo. Iz tega članka pobiram nekaj misli oziroma nekaj stavkov, ki se mi zdijo umestni pri označevanju »enotnega slovenskega kulturnega prostora«, kot je ta krilatica danes v modi.

Najprej ugotavlja, »da je prav iz kulturnih in prosvetnih društev izšlo narodno prebujenje in delavsko gibanje, da sta se prav v njih rodili tako slovenska kultura kot slovenska politika.« To ugotovitev danes vsi preveč pozabljamo, ko obravnavamo slovenske zadeve. Nato nadaljuje z vprašanjem: »ali nismo morda v preteklosti razvrednotili česa, kar zdaj spet dobiva veljavo?«

Potem preide na ugotovitev: »smo pluralistična družba glede na interese in glede na ideologijo.« »Zveza kulturno prosvetnih organizacij se bo zavzemala za enotnost v različnosti skozi kulturne dialoge, zlasti pa skozi konkretne kulturne akcije.« »...če hočemo kaj spremeniti in povečati vpliv kulture na Slovenskem, potem so nam potrebni tudi 'skupni imenovalci'. Torej težnje so po iskanju nekih skupnih korenin ali temeljev, vendar pa: »Če ugotavljamo, da smo pluralistična družba, in če zagovarjamo pluralizem v kulturi, s tem seveda še ne trdimo, da smo lahko do vsega neopredeljeni, ne-dejavni in brezbrizni.«

Zveza kulturno prosvetnih organizacij »čeprav zavrača preživele narodno in razredno buditeljstvo, vendar misli, da je tudi njena današnja vloga, nacionalno in socialno osveščati.« In končno so na kongresu ZKPO ugotovili željo, da bi »izšli iz krize, ki je tako kriza kulture kot kriza družbe.« In vendar kljub takim ugotovitvam imamo ljudi v Trstu, ki sodijo, da je »zaskrbljenost za usodo slovenskega naroda« »le pretveza za boj proti družbenemu redu,« v Sloveniji seveda. Ubogi naš »enotni kulturni prostor«! Kaj naj tukaj stori slovenske katoliške organizacije, ki širijo kulturo v zamejstvu? Težko bi bilo odgovoriti ustvarjalcem »enotnega slovenskega kulturnega prostora.«

F. M.

»Tam zgoraj dremljeta! Pa spat! Aleš na hlev, punca v štibeljci!« Tako je bil zanju rožni venec končan, ne pa tudi tisti večer. Ker Aleš ni mogel spati, se je domislil kmečkih zgodb, ko so fantje hodili dekletom pod okno, in ko so v hiši vsi pozaspali, je našel na podu lestev, pa jo zanesel pod dekličino okno. Res da je bilo okno zamreženo in da ga je mrazilo od strahu, ali bo deklica razumela prav ali bo zamerila, a dokler bi tega ne storil, bi ne mogel zaspati.

Dvakrat, trikrat je rahlo poklical:

»Simonka! Simonka, nič drugega, samo oglesi se.«

Rahlo se je začulo: »Prosim te, beži!«

»Simonka, nič drugega, samo pokaži se mi. Samo za sekundo!«

»Bojim se! Kaj si pri pameti? Kaj je s teboj? Ni kaj v redu?«

»Ni v redu. Zaljubljen sem, ne vem, kako to, ampak trpim, mučim se. In ti?«

Dolgo ni odgovorila.

»Pojdi nazaj spat. Vsi bodo vedeli. Pojdi, prosim te!«

»Ne, moram te videti. Samo pokaži se, da ne bom več tako trpel. Kaj te stane, če prideš k oknu, jaz pa bom tako srečen. Če prideš, pomeni, da ti je kaj do mene. Mogoče ti ni sploh nič do mene. Če ti ni, povej zdaj, da grem. Da, še pred jutrom grem. Moram vedeti.«

»Kaj pa vem, če me imaš ti zares? Vi vlečete dekleta za nos!« Glas je bil skoraj šaljiv, to ga je zbolelo:

»Ko bi ti vedela, kaj čutim jaz. Do tebe, veš? Še več bi ti povedal, a ti bi ne verjela. Simona!!!«

Sedaj je zares stala ob oknu, lasje so ji valovili v sapi in tenka srajčka tudi. Spet je čutil v konicah prstov njene rame, njen pas, ne da bi se je bil dotaknil. Ves zmeden je utolažil svoj nemir v njenih laseh. Vsa plašna je bila, skoraj eterična, a ko je došla, da ji noče hudega, je postala voljnijša in toplejša. Skozi gosto okensko okovje s srčki si je z rokami počasi približal njen obraz in ji poiskal ustnice. Kljub okovju sta se uspela poljubiti. Od teže v žilah in naraslosti src sta zastokala. Simona se je od neznane slabosti opotekla in izginila v temi, ne bi bil Aleš, zameglen od silovitosti doživetja, opazil, kdaj. Kakor mesečen je odtaval z lestvijo in se zgrudil v seno kot pokošen od sladkosti.

Bodisi da je Šraj opazil lestev ali da je Šrajevka zapazila posebne vrste molitev na peči, resnica je bila, da sta od Šrajevih romali dve pismi, ki sta prav kmalu izzvali odgovor: tako Aleša kot Simono so starši opozorili, da je treba opraviti še šolske nakupe in naj se hitro vrneta domov.

Bil je njun zadnji dan in tistega jima ni mogel vzeti nihče, tudi če bi odšla sama k slapu. Vzela sta knjigo pisatelja, ki je pisal v jeziku, katerega sta bila študirala, ko sta se spoznala in odšla.

3.

Bil je medlo topel septembrski popoldan in jelševje se je nad reko že jesensko rdeče šibilo pod slapovjem zadnjega obilja luči. Zgoraj nad slapom je bila voda plitva in topla, travnato zelene barve in prozorna do zadnjega kamenčka, le krvavo rdeči jelševi listi so krožili po gladini. Tam sta čofotala v kopalkah, Simona v zeleno rožastih, Aleš v vinsko rdeče in kovinsko modro vzorčastih, ki so Simoni vzbujale smeh, da so se ji vedno znova udirale jamice v licih. Od daleč se je zdelo, kakor bi morske zvezde plivkale po dnu temnega morskega zaliva, da, kot da bi imel morske zvezde na kopalkah.

Plavala sta tam, kjer je bilo malo globlje. In kakor si je na suhem ni upal, jo je, kjer sta z nogami dosegla dno, objel čez pas ali čez polna ramena, kakor si je bil želel takrat med vinogradi. Bila je kot riba, gladka in polna in vitka, le škoda, da ni obakraj vonjalo po dozorelem grozdju, temveč po dogorevajočih jesenskih ognjih. Vse je bilo eno samo slovo: jelševo listje se je poslavljal in se vrtinčilo dol proti slapu in izginjalo, polja so bila vse bolj prazna

in tudi mah med jelšami je bil tako sam. Tudi on bo kmalu tako zapuščen.

Sedela sta na produ in izmenoma prebirala pisatelja, ki je doživljal naravo tako zmagoslavno in obenem boleče soudeleženo kot onadva. Pomakala sta noge v še mlačno vodo in se smejala za prazen nič ali mračno gledala v obletavajoče se jelše. Tudi ptice nad jelševjem so se zbirale kakor za jesenski odhod.

Pa kaj jima slovo, saj je potem še eno poletje in še polno poletij. Za Aleša je bilo življenje pred njim eno samo poletje žametno pavje barve, ki bi plivkalo, in sredi njega Simona, bela in rahla in čvrsta obenem — in vsa zanj. Pametna in otročja, vsa težka od čustva in vsa iskriva od krvi. Simona, ki bo za vselej samo zanj, sredi žametno pavje višnjevega življenja.

»Pojdi!« je rekel. »Pojdi sama naprej, preveč sem žalosten. Pojdi in ne ozri se nazaj, da nama bo manj težko!«

»Ne bova šla skupaj do mesta? Vsaj do tja?!«

»Midva se morava posloviti v naravi, kjer ni žive duše, in to je tukaj. To sliko bi rad nosil v sebi: ti v rožnati oblecki, z mokrimi lasmi po ramenih, bosa.« — In moja, je rekel sam pri sebi, njej pa:

»Še poljub in se vidiva šele na poletje!«

In bil je en poljub in še drugi, nazadnje pa sta se izprehodila skoraj do slapa. Za ovinkom je oglušujoče grmel in to je bilo še lepše za njuno slovo. Lahko sta si kričala divje besede, ki jih nista mogla razbrati in ki bi si jih ne upala izreči, pa sta jih tu lahko brez skrbi izkričevala in slutila njihov pomen. Tudi onadva sta bila podobna slapu. Tako rahlo zeleno prozorno in toplo sta se bila približala, a ju je kot jelševa lista potegnilo v tok. Namesto prozorne in mehke nežnosti je zagrmelo v njima boleče, grenko in težko. Bala sta se sile, ki ju je klicala in s tiho, a nezadržno močjo silila njuni življenji skupaj. Tam, onkraj slapa sta slutila tudi zase ukročene, osvežujoče vode, ki ju čakajo, pa vseeno sta se bala grmenja slapa.

»Eno leto!« je dejal. »Kaj je eno leto?«

»In če ne bova vzdržala?«

»Bolje, da se ne vidiva, preveč se imava rada!«

»Tega ne razumem.« »Razumela boš, ko boš tako blizu slapa kot jaz. Ti si rahlejša in nežnejša, jaz te ne mučim in ne obsedam toliko kot ti mene. Ti si še reka med jelšami, jaz pa trpeče stisnjene vode tamle v tesni. Bolje, če se poredko vidiva, čeprav bo težko.«

Verjela je, ko je čutila neznansko silovitost njegovih poljubov, in tako ga je res zapustila, ne da bi se bila ozrla, kakor si je želel.

Pri Šrajevih je pripravila popotno torbo. Zaman se je ozirala po pešeni pot, ki je pridržala od reke navzgor. Držal je besedo, tisto slovo ob reki je bilo res njuno slovo do naslednjega poletja. Poslovala se je od Šrajevih, ko se je že skoraj mračilo.

»In Aleš? Te ni mislil pospremiti?« se je začudila Šrajevka. Čevljar pa je med kašljem le spravil iz sebe stavek:

»Saj boš razumela, Simona, Aleš je pameten in ti tudi, saj nič ne rečem, a —« tu ga je spet napadla naduha, misel pa je končala prav tako dobro njegova žena:

» — a premlada sta še.«

»Kje pa tiči?« se je spet odkašljajl Šraj.

Tam spodaj na produ. Menda bere.«

»No, če bere, dolgo ne bo, saj se mrači,« je menila Šrajevka in tako so si podali roke.

Ce je Aleš držal besedo, je Simona ni znala. Sâmo jo je s poti na postajo zaneslo na bližnjico k reki. Tam je še ležala knjiga. Aleša pa ni bilo. Gotovo se je sprehodil med jelševjem po mahu tja dol pod slap, kjer se voda med pobočjema obarva v žametno pavjo barvo z višnjevim pleskem in se poglobi.

Tiho je stopala po mahu. V bližini je grmel slap. Sedaj je bila tudi ona kot slap, z vso težo jo je neslo navzdol. Samo še enkrat da vidi tiste srnje rjave oči, tiste bakreno rjave kodre nad čelom. Saj ni nič hudega, samo poljub. Samo še eden.

O ŠTUDIJSKIH DNEH V DRAGI

Glas kulturne akcije od 28.II.1969 objavlja tudi tokrat politični članek urednika Rude Jurčeca, kakor jih pač navadno objavlja v vsaki številki. Ker v svojem pisanju zelo napačno prikazuje študijske dneve v Dragi, ki jih prireja Društvo slovenskih izobražencev v Trstu, moramo pač popraviti njegove trditve.

Mislimo, da je Ruda Jurčec res predalec od Trsta in si ne more ustvariti pravilne sodbe ne o Dragi in tudi še o marsikateri drugi stvari pri nas ne.

Najprej: Društvo slovenskih izobražencev ni neko slovensko emigrantsko društvo, ampak ga sestavljajo tržaški Slovenci. Zraslo je iz teh tal in zato naj Ruda Jurčec ali kdor koli nikar ne pričakuje, da bo hodilo po stopinjah političnih in ekonomskih ali kakršnih koli slovenskih izseljencev. Mi smo tukaj doma in vemo, da imamo tu svojo posebno vlogo in nalogo kot slovenski izobraženci. Drugič: Naši študijski dnevi so zajeli in združili lep krog slovenskih izobražencev iz zamejstva, osrednje Slovenije in izseljenišva. Posrečilo se nam je ustvariti tiste dni lepo slovensko družino. Naši dnevi so odprti, do stopni vsem. Vsakdo lahko izrazi svoje mnenje in debata poteka na akademski višini.

Med predavatelji so priznani slovenski znanstveniki tako iz Ljubljane, delno s slovenske univerze in nekateri znanstveniki iz izseljenišva ter seveda s Koroške in Tržaške.

Časnikarsko nepošteno je, da omenja Ruda Jurčec samo nekatere predavatelje iz Ljubljane, ki jih označuje kot marksiste, zamolči pa, da so predavali tudi katoliški znanstveniki kot je dr. Janžekovič in mariborski pomožni škof dr. Grmič.

Nesmiselno je, da se zaletava v jugoslovanskega konzula Gačnika, ki je lani ves čas prisostvoval študijskim dnevom, namesto da bi videl v tem končno neko priznanje matične države organizatorjem; zamolči pa tudi Ruda Jurčec to, da je prav ta konzul posredoval, da smo dobili za svoje študijske dni predavatelje iz Ljubljane, ki smo jih seveda sami izbrali. To dejstvo je predsednik društva ob začetku študijskih dni omenil (kar je bilo objavljeno) in se zahvalil, kot bi pač storil vsak kulturni človek.

Dalje na 3. str. platnic

DOLINA,

naša draga vas Dolina, vsa s soncem obsijana, vsa s pomladnim cvetjem odeta, v senci razlastitev otožna in mehka...

V tvoji bližini se po ceveh pretakajo velike množine nafte, tam preko polj, kjer so še pred kratkim cvetele češnje in so vinogradi rodili...

A ob vseh bridkosti in skrbih živi Dolina dalje. Fantje vriskajo ob majnici 1969; Avseniki prinašajo svojo pesem, da objema in družijo vso vas v prešerno radost.

To pomlad, ta mesec je Dolina tudi odprla nov farni dom nasproti cerkve. Naj bi predvsem mladi rod dolinskih očetov in mater v njem črpal moči in zdravja in vere v svoje in slovensko življenje!

KOT JELEŠEV LIST

Malo pod slapom, še preden se voda umiri, se belijo kleči, voda ne dere več, a kleči jo toliko zadržijo, da se belo zapeni, preden prede v tisto pavje temno modrino.

Med klečmi je plavala temna reč. Bila je kot veja, ki se vrtinči. Ali kakor kepa mahu. Ne, bilo je kot morske zvezde, vinsko rdeče morske zvezde, ki bi plivkale po dnu kovinsko modrega morskega zaliva. Vinsko rdeče in kovinasto modro vzorčaste kopalke. Aleš? Na klečeh?

Potem je med klečmi sredi belih kipečih pen zaplival bakreno rjav čop in spet ga je prekrila voda. Kakor je plival, je bila kleč vedno bolj rdečkasta kakor čelo med lasmi.

To je še došla Simona, preden jo je zagnila tema.

Sraj je s fanti še isti večer našel oba. Fanta je bila, kot je bilo videti po mestu, kjer je bil popustil knjigo, neprevidnost zvabila predaleč navzdol v strugo, kjer so pod na videz še mirno vodo močni podvodni tokovi drli proti tēsni v slap.

Simona se je osvestila šele v bolnišnici.

Mlad človek se izliže iz najhujših stisk, samo da mu daš časa. Tudi Simona je čez nekaj let spet prišla k Šrajevim na počitnice, učila se je za zadnje izpite. Lahko bi vam na ljubo zaključila, da je potem odšla kot zdravnica v misijone, a kaj bi lagala. Morda se bo prav kmalu poročila. Če bo njena ljubezen celo lepša kot tista z Alešem, pa nekaj prav gotovo ne bo mogla biti: prva ljubezen le ne bo.

NAŠI NOVI ZRELOSTNI IZPITI

Neurje oporečništva se je končno v glavnem poleglo. Nemiri in zasedbe so le še na nekaterih univerzah, srednje šole pa so se umirile, saj manjka do konca leta le še bori 30 dni.

MATURA NA NIŽJI

Nižje srednje šole so spremembo o zaključnem izpitu sprejele mirno. Dijaki ne oporekajo, saj so jim zagotovili, da bo zaključni izpit splošen, brez podrobnega spraševanja, da ne bo ocen iz posameznih predmetov, temveč le splošna ocena: odlično, dobro, zadovoljivo in zadostno. Za odklonjene pa: zavržen. Ker bodo učenci nižjih srednjih šol delali zaključni izpit pred profesorji, ki so jih učili med letom, ne bo posebnih težav o končni ugotovitvi zrelosti. Novost pri zaključnih izpitih na srednji šoli je le v tem, da ne bo ocen iz posameznih predmetov, temveč ena sama splošna ocena. Prav tako ne bo popravni izpitov v jesenskem roku. Kdor ne bo pokazal zadovoljivega uspeha, bo zavržen za celo leto.

ZRELOSTNI IZPITI NA VIŠJI

Večjo novost pa predstavljajo zrelostni izpiti na višjih srednjih šolah. Kot predpisuje zakon, ki je reformiral zrelostne izpite, je moral prosvetni minister določiti predmete za pismene in ustne zrelostne izpite.

Zakon določa dve pismeni nalogi in razgovor o dveh predmetih: enega izbire komisija, drugega kandidat.

PRVA PISMENA NALOGA

Za prvo pismeno nalogo bo ministrstvo določilo štiri predloge, od katerih bo kandidat izbral eno. Ti predlogi bodo za vse šole istega tipa enaki. Ker pa so v državi poleg italijanskih šol še slovenske, nemške in francoske, bodo kandidati prejeli te predloge v odgovarjajočih prevodih in jih pisali v odgovarjajočih učnih jezikih. V tej pismeni nalogi bodo morali kandidati pokazati svoje izrazne in kritične sposobnosti.

DRUGA PISMENA NALOGA

Nato bo sledila druga pismena naloga. Za klasično maturo je določen prevod iz latinščine, za znanstveni licej matematika, za učiteljske matematika in za trgovsko akademijo računovodstvo.

USTNI IZPITI

Ustni izpiti bodo obsegali snov zadnjega šolskega leta o dveh predmetih. En predmet bo izbrala komisija, drugega pa kandidat sam. Izbira bo iz naslednjih predmetov:

za klasično maturo: italijanščina, grščina, filozofija in matematika;

za znanstveni licej: pedagogika in filozofija, italijanščina, zgodovina z državljansko vzgojo ter naravoslovje;

za trgovsko akademijo: italijanščina, tuj jezik, trgovska tehnika in blagoznanstvo.

Vsak kandidat bo lahko po prosti izbiri predlagal še en predmet kot tretjega za ustni predmet za ustni izpit. Vedno pa iz prej naštetih skupine.

NIČ POPRAVNIH IZPITOV

Ta novi sistem zrelostnih izpitov je preizkusni in velja le do 30. septembra 1970. Novost tega zakona je odprava popravni izpitov. Zrelostni izpiti so le v poletnem roku, v naslednjem redu:

30. junija umestitev zrelostne komisije za vsako šolo;

1. julija ob 8,30 prva pismena naloga, čas trajanja 6 ur;

2. julija ob 8,30 druga pismena naloga, čas bo določen po predlogu;

Sledi pregled pismenih nalog: Ustni izpiti se ne morejo začeti pred tretjim in ne kasneje kot peti dan po začetku izpitov. Za opravičene zamudnike bodo pismene naloge lahko 21. in 22. julija.

UGOTOVITEV ZRELOSTI

Po zaključnih ustnih izpitih sledi ugotovitev zrelosti. Vse pismene izdelke mora pregledati in oceniti celotna komisija. Prav tako mora biti pri ustnem izpitu navzočih vsaj petero članov. Tako je zagotovljeno skupno ocenjevanje in sklepanje o zrelosti kandidatov. Po pismenih nalogah in njih pregledu se mora komisija seznaniti še o šolanju vsakega kandidata. Po vseh podatkih, to je po pregledu pismenih izdelkov, ustnem izpitu in pregledu šolanja in uspehov med časom šolanja, bo komisija ugotovila zrelost posameznikov. Zrelost bo ocenjena z ocenami med 6. in 10. Komisija bo prav tako izdelala sodbo in predloge o usmeritvi in nadaljnjem šolanju zrelih kandidatov. To sodbo bo prejel kandidat le na zahtevo.

KORAK K IZBOLJŠANJU

Novi sistem zrelostnih izpitov je le prvi korak k upoštevanju stalnih zahtev in pritožb dijakov in javnosti, ki so neprestano, leto za letom terjali spremembo zastarelega sistema. Upajmo, da bo vsak nadaljnji ukrep v tej smeri zares koristen in bo težil k izboljšanju in ne bo nadelal na proteste.

Maks Šah

TRŽAŠKO PISMO

Spoštovani gospod urednik!

Prosim Vas, da mi čimprej sporočite, v kakšnem smislu naj odslej pišem ta svoja mesečna poročila. Kar se mene tiče, stil ni tako važen in lahko pišem, kakor je Vam bolj prav. Sem pa trenutno v dvomu, kako nadaljevati, ker me ocene mojih kritikov spravljajo v zadrego. J. K. v. Katoliškem glasu je namreč zadovoljen z mojim pisanjem, medtem ko J. K. v. Primorskem dnevniku piše, da je moje pisanje neduhovito. (Upam, da se pod tema kraticama ne skriva ena in ista oseba, kar bi bilo za naše razmere precej možno). Novi list spet piše, da je moje »kramljanje duhovito«; gospod Bandelj, kot sem že napisal, se bolj navdušuje nad Potrebuježem, čeprav mu tudi moja pisma niso prav nič odvratna. Edina, ki moje pisanje povsem odklanjata, sta Primorski in prijatelj Danilo. Ali naj zato odneham? Danes, ko se vse demokratizira, naj utihne moj glas, glas iz ljudstva? Mislim, da imam tudi jaz pravico povedati svoje, saj mi še prof. Penko na Trgovski ni kar tako jemal besede. Če rečem glas iz ljudstva, upam, da me zato ne bo še nihče obdolžil frontaštva. Sicer pa kakšen pomen ima še danes vztrajati na določenih pozicijah! Bil sem z Anito na otvoritvi Mladinskega doma v Dolini. Tam ni manjkalo ne vina ne pršuta. Toda nikomur ni prišlo niti na misel, da bi zganjal kakšno politiko. Od tam smo šli nekateri v Boršt k Petarosu na štinko. Tam sem spoznal nekaj ljudi od Slovenski skupnosti. Bil je tudi Štoka z gospo. Gospa je prav prijazno pokramljala z mano o profesorjih, ki so včasih poučevali na trgovski, pa jih na žalost ni več tam. Najbolj sva obujala spomine na prof. Penka in Suhadolca.

Prof. Cerovaca seveda ona ni poznala, ker je prišla na trgovsko nekaj let za mano.

Ko sem v uradu omenil prijatelju Slovencu, da sem govoril z gospo Štokovo, mu je obraz kar zažarel. Začel me je takoj vabiti na neki občni zbor, da sem se mu komaj komaj izvil. Omenil sem mu Amfitrua. Ni me razumel. Začel sem mu razlagati, kako ga je Bogatec zmočil in kako se je na koncu vse lepo poravnalo in tako sem počasi speljal pogovor drugam.

Kar pa zadeva tržaško kulturno življenje, moram žal priznati, da sem ga tokrat zelo površno spremljal, ker sem imel gripo (še predno je prišla tista iz Pulja) in sem skoraj ves mesec prečepel doma. Anita in tašča mi nista dovolili zvečer iz hiše. Televizija — to je bilo vse moje kulturno izživljanje, ki sem si ga ta mesec lahko privoščil, — in *Rebulov* roman. Pa mi zato ni prav nič žal. Sem vsaj malo več bral. Dokopal sem se skozi ves tretji del *Sibilinega* vetra. Priznam, da me roman kot »trgovca« sprva ni preveč vlekel. Toda ko sem prišel do *Lotosove* poljane, rudniških rovov, proizvodnje in obresti, sem se kar znašel. Nikoli si ne bil mislil, da bo klasik, kot je prof. Rebula, tako dobro opisal gospodarsko podjetje, tisti rudnik na *Lotosovi* poljani. Saj manjkajo samo še številke, da bi roman postal lahko učbenik na trgovski akademiji.

V upanju, da se mi bo zdravje zdaj, ko gremo na poletje, nekoliko izboljšalo, Vas prav lepo pozdravljam. Če bo le mogoče, se bom udeležil prvomajskega slavlja na Bazovici in Vam bom o tem kaj napisal za prihodnjo številko.

Vaš S. Kobilar

LETOŠNJE JURJEVANJE SLOVENSКИH SKAVTOV

Tudi letos, kot se pač ponavlja že dolgo vrsto let, so se slovenski tržaški skavti spomnili na svojega zaščitnika sv. Jurija in ga proslavili na širokem travniku nad Dolino. Slovesnost je bila v nedeljo, 20. aprila, in je obsegala več točk. Že ob devetih dopoldne so se pričele zbirati najrazličnejše čete skavtske organizacije na Tržaškem: volčiči od Sv. Vincenca, izvidniki s *Katinare*, iz *Boljuca*, od Sv. Antona in še od drugod; roverji, novinci roverji in seveda tudi osem novincev izvidnikov, ki so pozneje napravili obljubo. Tu pa tam se je prikazal tudi kak starejši rover, ki je po dolgih letih »službe« odšel »na pot«, toda še vedno ostal zvest skavtskim idealom.

Ko se je torej zbralo nad štirideset skavtov, je približno ob desetih duhovni asistent maševal na zasilno postavljenem oltarju. Po evangeliju je imel kratko pridigo, v kateri je v širokih obrisih spomnil na preštevilne krivice,

ki se danes godijo po svetu, in končno potegnil zaključek, kako mora skavt živeti, spoznavati Boga in se mu približati. Takoj po končani maši so novinci napravili skavtske obljube. Kot smo že prej omenili, jih je bilo letos samo osem. Ob tej priliki se je brat starešina dolgo ustavil in skušal orisati položaj današnjega skavtizma. Dodal je še nekaj grenkih besed glede počasnega, toda neprestanega krčenja skavtskih vrst na Tržaškem. Slednjič je spodbudil k dejavnosti vse skavte in pri tem pojasnil, da je potrebno manj sebičnosti, več dobre volje in požrtvovalnosti.

Po obljubi je bila na programu še velika igra, nakar je bilo kosilo, za katero je poskrbela organizacija. Po kosilu so se vrstile še skavtske igre, približno ob treh pa so se skavti zbrali okrog preprostega tabornega ognja, kjer so se po priložnostnih besedah brata starešine in po običajni Pesmi slovesa poslovili in se razšli.

Ivo Jevnikar

MARTIN JEVNIKAR

SODOBNA SLOVENSKA ZAMEJSKA LITERATURA (NADALJEVANJE)

ANTON NOVÁČAN

Najuglednejši pripovednik, ki se po zadnji vojni ni vrnil v domovino, je Anton Novačan, pesnik, pisatelj in dramatik. Rodil se je 1887 v Zadobrovi blizu Trnovelj pri Celju. Gimnazijo in univerzo je študiral v različnih krajih, pravne študije je dovršil 1915 v Pragi. Kmalu je stopil v diplomatsko službo in živel v Pragi, Varšavi, Kairu, Celovcu, Bariju, med zadnjo vojno je bil v Jeruzalemu, po njej v Rimu, Trstu, dokler se ni za stalno naselil v Argentini, kjer si je v Alemu v pokrajini Misiones kupil hišico. Umrli je na železniški postaji Posades 1951, ko se je vračal iz bolnišnice.

Novačan je bil krepke postave, a tudi orjaške notranje sile. Dr. Tine Debeljak ga je takole označil: »Človek z dediščino fin de siècle, nove romantike, upora proti dolini šentflorijanski... Toda morda še silneje kot ta romantika je bil v njem novi naturalizem, ne toliko zola-jevsko suh kakor impresionistično slikovit, celo poetično stiliziran, nekako romantično podložen demonstvu, vedno uporen proti vsej utesnjenosti naše tradicionalne mirnosti. Tedaj se je upiral tako Bogu kot veri in kot morali in priznaval le odrešujočo moč gonov in sile, ki poraja nadljudi tudi na vasi, sredi našega kmečkega občestva... Pesnik in politik, toda ne eno ne drugo v taki meri kot graditelj tistega, ki vre iz vulkana lirike in epike skupaj, oblikovalec demonskega kaosa v človeku in izven njega — dramatik.« (*Beseda o Novačanu*, Vrednote, II. knjiga, Buenos Aires, 1954, 106).

Leta 1912 in 1913 je izdal dve knjigi naturalističnih vaških novel *Naša vas*, katerima je 1923 sledil *Samosilnik*, deset novel o uporih v človeku. Iz leta 1921 je *Veleja*, drama v treh dejanjih o lepi in prekipevajoči kmečki ženi, ki postane ob bolehnem možu žrtev zalezovavcev. Igra je zelo naturalistična, vendar dramatično napeta in delo močne umetniške osebnosti. Višek pa je dosegel v *Hermanu Celjskem*, drami v petih dejanjih (1928). Napisati je nameraval Celjsko kroniko, »dramatski mozaik v treh delih«, a je dovršil le prvega. Herman je mogočna postava srednjeveškega fevdalca, sorodnik predvojnih diktatorjev, ki takole izraža vodilno idejo vse drame: »Življenje je borba s kaosom. Kdor vlada, je v borbi s kaosom in v borbi z mrakom ni vesti. Bog je na strani svetlih.« (Glej mojo oznako v knjigi *Veronica di Dese-nice nella letteratura slovena*, Padova, 1965, 96-110).

Ta Novačanova dela so ocenjena v različnih literarnih zgodovinah, npr. Anton Slodnjak: »*Slovensko slovstvo*, Ljubljana, 1968, in tudi v *Slov. biografskem leksikonu II.*, zato se pri njih ne bom dalje ustavljal.

Ko je hodil Novačan med zadnjo vojno po Palestini, se mu je rodila ideja, da bi vpisal Jezusovo življenje v sonetih od rojstva do smrti. Začel ga je pisati v Egiptu, nadaljeval v Rimu in Trstu, kjer je 1949 izdal prvi del

pod naslovom *Peti evangelij* (naslov prihaja od glagola *peti* — *pojem*). Sestavljen je iz 12 spevov, ki obsegajo 240 sonetov, sega pa do Jezusovega prvega čudeža v Kani Galilejski.

Jezus je Novačana prevzel zaradi svoje človeške veličine in božje ideje, ki je preobrazila svet in tudi avtorja samega, kar čutimo na več mestih, jasno pa je to izpovedal v sonetu *Simon iz Cirene*, ki je nadaljevanje prvega dela: »ker v vsakem križu je že del vstajenja / in svet spoznanja v križevem je potu«. (Meddobje, I., 114) Delo je filozofsko-epsko, izpeljano zelo realistično in s precejšnjo mero humorja, ki je včasih skoro neprimeren za to snov. Kraji in običaji so opisani nazorno, živahno, nastopajoče osebe so izklesane, vse pa preveva toplo človeštvo.

Oblikovno se je pisatelj umiril, izčistil, izginila je patetika, bobneče besede, vse je naravno, jasno, preprosto, kakor je bilo preprosto življenje v Palestini pred 2.000 leti. Soneti niso klasični, ker uporablja različno dolge verze. Delo še čaka na kritično oceno.

V Trstu je Novačan napisal satiro *Rdeči Panteon* in jo priobčil v Demokraciji 1948 (št. 44, 45) s podpisom Delfin. V Argentini je delo popravil in mu napisal komentar in takega je izdal Tine Debeljak v Meddobju (II., 51-69), dodal pa mu je še lastno razpravo.

Rdeči Panteon je satira na Otona Zupančiča in 13 slovenskih pesnikov in pisateljev, napisana tako, kakor da jo je sestavil Ivan Cankar ter jo pokazal Martinu Krpanu, s katerim sedita na Repentabru nad Trstom. Satira ni posebno uspela, ker so oznake nejasne, splošne, predolge in premalo duhovite. Tine Debeljak pravi o njej: »Večinoma skuša svojega 'napadenega' označiti z besedno nianso, preveč z rimo na njegovo ime... Tudi niso te oznake enotne: skačejo iz literarnega polja na politično in idejno ter se ne dotikajo značilnosti tistih 'zoprni', ki bi zaslužile Krpanov bič in mesarico...«

V Argentini je nato dokončal zadnji dve dejanji komedije *Amfiktionije ali Janez Goligleb* in sta izšli v Vrednotah, II. knjiga, 1954, 11-140 (prvi dve dejanji v Ljubljanskem zvonu, 1940). Zgrajena je v slogu Shakespeareove komedije *Sen kresne noči* in hoče osmešiti diktatorja. Prva tri dejanja so dovolj plastična, četrto pa je melodrama o pametnih in nespametnih devicah. V igri je hotel osmešiti slovensko strankarstvo pred zadnjo vojno, vendar delo zaradi neenotnosti ni uspelo.

Lotil se je tudi nadaljevanja Celjske kronike, in sicer *Friderika Celjskega*, ki bi predstavljal drugi del trilogije. Zasnoval ga je v 12 slikah, dokončno pa je izdelal le dve. Friderik je že starejši, brez političnih ambicij, predaja se samo uživanju, stalno pa misli na pokojno Veroniko. O tem pripoveduje avtor v *Prologu*, ki je izšel v Meddobju, I.

Za *Ulrika Celjskega*, tretji del trilogije,, je sestavil samo seznam nastopajočih oseb.

Novačan je zložil še več sonetov za drugi del Petega evangelija in nekaj priložnostnih pesmi, kar pa je ostalo večinoma v rokopisu.

STEFAN TONKLI — VENCESLAV SEJAVEC

Rodil se je 1908 v Breginju, dovršil šole v Gorici, postal 1931 duhovnik in služboval kot vikar v Grahovem in Brestovici, poučeval pa je tudi v goriškem semenišču. Po zadnji vojni je odšel v Argentino.

S pesmimi se je oglasil leta 1927 v Mladiki kot Vencslav Sejavec in ta psevdonim je ohranil do odhoda v Ameriko, ko se je začel podpisovati Slavko Srebrnič. V Mladiki je izšlo do 1938 vsega 42 pesmi, sodeloval pa je tudi drugod. Leta 1934 je izdal v Trstu v samozaložbi prvo pesniško zbirko *Pesmi*, kateri je sledila v Gorici 1948 druga, spet v samozaložbi: *Bežni oblaki. 1928 — 1948*; oba krat se je podpisal Vencslav Sejavec.

V Pesmih je na 59 straneh približno prav toliko pesmi. O njih je zapisal Vinko Beličič med drugim naslednje: »Razporeditev sama očitno kaže zanimiv razvoj. Iz mladostne malodušnosti, ki jo izražajo prve strani,... se kmalu povzpne v resničnost, zave se svoje rasti, ne gleda več toliko vase, marveč okoli sebe. Kadar je njegova lirika vezana na vtise iz prirode, je prav lepa (Svetla noč, Jesen, Nočni veter, Grob sredi polja). Sledijo pesmi, ki so polne domačnosti in ljubezni do doma (Doma, Dobrotni gost, Nedelja), dalje pesmi z izseljenskimi motivi. Potem se vrsti nabožna lirika: sredi dvomov se pokaže varna luč (Ob koncu). V tej skupini je posebno lepa Molitev I. Nedvomno je ta in ona pesem dokaj prešibka za zbirko, vendar je celoten vtis ugoden.« (*Mladika*, 1934, 466)

Bežni oblaki kažejo že v podnaslovu, da so pesmu nastale v letih 1928 do 1948, ko je njegova ožja domovina doživljala najbolj tragične čase. In odsev teh razmer je očiten tudi v knjigi. Razdeljena je na štiri cikle: V globoki ječi, Krog zemski se sesipa v prah, Vse življenje verno je iskanje, Valovite, o polja — pesmi pa je 47.

V uvodu pravi, da so mu bile pesmi »vzdih in jok in spev iz dna srca«. V prvem ciklu slika trpljenje svojih rojakov pod fašizmom: »Zakaj pustiš, o Bog, / da umi-

ramo zaničevani?« Začenja se V globoki ječi in zaključuje z Vstajenjem, ki je nastala leta 1938: »Vstajenje bo prišlo...« Pesmi so krik bolečine, pesnikove tesnobe, osamelosti, molka in obupa. Ta temna podoba se nadaljuje v drugem ciklu, ki opeva medvojne razmere. »Zdaj težak je čas.« »Vsi maliki so na tleh... / vidiš: si preklet, / smrti ne ubežiš.« (1942) »Pekel na svetu smo zgradili, / pregnali milost in Boga.« (1943) »Naš rod je zdaj na Golgoti / na križ razpet —« (Žalostinka). Vendar pa se tudi ta oddelek zaključuje optimistično: »...In mi bomo vstali...« (Odgovor tiranom)

V tretjem ciklu je šel pesnik vase, v svoje človeške težave in nepopolnosti. »Vse življenje verno je iskanje / pota v božji tihi vrt.« V Molitvi (5 pesmi) ves razdvojen prosi za milost, za združitev z Njim, da bi bil z Njim ubran, želel bi Njegov »glas skrivnostno čuti«, naj mu bo »ko zlato šumen slap«. Z Bogom sta soseda, zato upa, »da mi nekje podaš roko«. V četrtem ciklu poje o naraščaju, o materi, ki je ostala sama, o domotožju, saj »sredi sem življenja sam«.

Zbirka je nazoren prikaz pesnikove življenjske poti in iskrena izpoved tega, kar je živel in čutil. Pripoved je preprosta, realistično neposredna, zato večkrat premalo pesniška, izbrana. Drži se ustaljene oblike z rimo, kar mu včasih veže polet.

V Argentini je kot Slavko Srebrnič izdal v Buenos Airesu, 1950 *Neurejen venec*, v Zborniku: Koledarju Svobodne Slovenije 1954 pa *Venec na grob materi*. Oba sta sonetna venca v Prešernovi obliki, prvi v spomin padlim v zadnji vojni, drugi umrli materi. Prvi je še precej neurejen, v drugem pa je globoka žalost zaradi materine smrti. Mati je bila zanj vse: »Družino, hišo, polje v skrb si vzela / in hkrati božjo pesem si zapela, / še ko slovensko sužnji nismo smeli.« Zdaj pa: »Po svetu hodim ko begotna senca, / srce je mrzlo: mrtvi stenj lestence...« Venec je mestoma zelo plastičen in prepričljiv, mestoma pa je čutiti prisiljenost ritma in rime.

Bolj sproščen je v manjših pesmih, ki jih priobčuje v Zbornikih in drugod. Tare ga sicer domotožje, zato je refleksivno melanholičen, zna pa se tudi sprostiti in podati sodobni ameriški tehnični svet, ki ni brez duše, ampak prinaša tudi napredek, svobodo in bratstvo (npr. *Pogled na Panamerico*, 1963).

Pesnik se je pred več leti vrnil v domovino, vendar trenutno ne objavlja več svojih pesmi. Zdaj župnikuje v Mavhinjah.

(Dalje)

O PESNIŠKI ZBIRKI

V ČASU ODMAKNJENA SIDRIŠČA

Na tržaškem knjižnem trgu se je pojavila lepo opremljena knjiga pesmi Marijana Breclja z naslovom *V času odmaknjena sidrišča*. Njena posebnost je že v tem, da je izšla v Trstu v založbi revije Mladika in da je njen avtor iz Nove Gorice.

O Marijanu Breclju je napisal spremne besede na ovitku Tomaž Pavšič, pisatelj in kulturni delavec, ilustrirala sta jo slikarja Pavel Medvedšek in Miloš Volarič, vsi iz jugo-

slovskega dela Primorske. Breclj sam se je rodil 1931 v Ajdovščini, študiral slavistiko na ljubljanski univerzi, od 1954 je knjižničar v Novi Gorici. Prve pesmi je objavil v Mladiki setvi (1946), pozneje pa v najrazličnejših revijah, tudi v Koledarju Goriške Mohorjeve družbe, v Mladiki, Zalivu in drugod.

V času odmaknjena sidrišča je njegova prva zbirka in cvet dosedanjega ustvarjanja. Naslov kaže, da

je pesnik po obliki in čustvovanju zasidran v slovenski pesniški tradiciji in da ne hodi po avantgardističnih potih sodobnikov. V vsej zbirki je 33 pesmi, ki so dokaj enakomerno razdeljene v tri cikle, kolikor je osnovnih problemov, ki jih opeva.

V prvem ciklu — V večnem znamenju — je zbrana ljubezenska lirika, ki je nastala ob Marjetici, poznejši ženi, kateri je posvečena vsa knjiga. V njegovo življenje je prišla spo-

mladi, »skrito, kot v pomladi barve... tiše kot odmev... bolj svetla od sonca... nežneje kot spev«. Razlila se je vanj »kot hudourni / potok, in kakor vroč, ognjen gejzir« ter ga popotila v burni nemir. Vabi jo v noč, da bosta prižgala kres in ljubezen. ki »naj vse, kar naju loči, vpepeli«. Dolgo je ni, »večne so noči... večni so že dnevi«, v njem »vsi molčijo spevi«. Ko se selijo lastovke, »ko vonj ajdovih že hlebov / polni vsako domačijo«, misli nanjo in njegovo »blazno« življenje »kruto, temno bo in prazno« izven njenega objema. Na mizi ima vazo rož, pod njo njeno sliko, toda »kako je mrtva njena slika«. Majda je njegova pomlad, tako globoko se je zajedla vanj »kakor reka, / ki v mehko ilo svojo strugo seka«. Zanj je zlata amfora, polna blažilnega olja in večnega goriva; naj mu dovoli, da to olje prižge: »Naj zasanjam, / da grejem se / ob tvojem plamenu.«

Vsa ta ljubezen je silno rahla, poetična, čista in poduhovljena, polna hrepenenja in prošenj, pričakovanj in sanj. Rad bi se pogrel ob ognju njene ljubezni, toda dolgo ne ve, če ta ogenj sploh gori. Besede, s katerimi nagovarja drago, so izbrane, dajejo vtis bolj šepetanja kot glasnega klicanja, popolnoma pa je odsotna prešerna fantovska razigranost in hudomušnost. Je pa ta ljubezen prepričljiva, resna in vztrajna, a tudi usodna, saj se zadnja izpoved zaključuje s trditvijo: »Saj veš to, / da usta / so moja / ustvarjena samo / za tvojo pijačo...«

V drugem ciklu — Črv v lobanji — so meditativne pesmi o notranji razdvojenosti, osamelosti in hrepenenju. Rad bi šel na sonce, da se »sinjine napije moje oko«. Večer neprestano muči »trpki sad v meni«. Mrak mu je »na dušo legel, na srce«. Zvečer jo vabi, ker je sam »pri viru trpljenja«. Počasi »kakor sledi tišine, / hodi duša v svoje bolečine«. Ob Gradniku je spoznal, da je človek, ves razdvojen, dober in zver, svetel in temen, vendar pa »končno tudi naše zemlje kruh«. Vabil je smrt, ki se je vsa vanj »potopila« in ga prenesla »v mirne, neme dvore bele«. V njem je vse tiho, toda dvignil se bo vihar, »pregmel tišino / in s silo ognjeno / izžgal bolečino«. V samotni noči nihče ne sliši njegovih klicev, zato naj vsaj mesec »zažari svetlo«.

Pesnikovo trpljenje bolj slutimo

kakor čutimo, ker je premalo glasno in rezko. Nad vsemi stiskami plava namreč rahla melanholija, ki zakriva grobosti časovih stisk in pušča samo obrise. Pesnik je predober in preveč srčno plemenit, da bi si upal do dna razkriti vse, kar ga muči. Zato se nam zdi njegovo trpljenje splošno človeško, na katero smo se že navadili. Če je to na eni strani lahko pomanjkljivost, pa je na drugi dokaz močnatosti in notranje moči, ki zna obvladati težave in najti pot iz njih.

V tretjem ciklu — Pokrajine mojega srca — opeva pokrajine, ki so mu najdražje: Vipavsko, Kras Srečka Kosovela, Brda in Koroško. Tu je polno naravne lepote, ki jo je znal neposredno prenesti v knjigo kakor slikar na platno. Z nekaj potezami je naslikal vipavsko jesen: »Burja, dež, oblaki sivi... in topoli v burji krivi... Ob Vipavi dolge vrbe... V zraku pesmi so sanjave...« Ali Kras Srečka Kosovela: »Bori, vas in revne gmajne, / (še jesenski tihi čas), /

mirno, tiho deževanje / in dehtenje njenih las.« Trpkješe so pesmi o nekdanjih briških kolonih, ki »mogočni so jih tlačili baroni«, a je vsakdo izmed njih sanjal, »da sin bo junak«. Najbolj optimistična je Poslanica iz Brd pesniku Alojzu Gradniku, zaključne koroške pesmi pa so spet žalostne.

Vtis, ki ga zapušča Brecljeva zbirka V času odmaknjena sidrišča, je vseskozi prijeten in osvežilen, ker je nepotvorjen izraz občutljive in plemenite duše. Pesniški jezik pa je ponekod preveč odmaknjen sodobnosti. Že prve besede »Prišla si...« spominjajo na Župančiča in nato skoro cela pesem. Tudi Murn se oglasi tu pa tam, npr.: »dolge, večne so noči...«, zlasti pa še narodna pesem. Vse to je Breclj v sebi združil v prijetno melodijo, ki pa še ni dovolj individualen in samosvoji izraz, čeprav se mu verzi kar prelivajo in s pogosto rimo še poudarjajo melodioznost.

Martin Jevnikar

GLEDALIŠČE

DVE PREDSTAVI SG

Slovensko gledališče v Trstu zaključuje letošnjo sezono z nekoliko okrnjenim sporedom.

Danes bi želeli omeniti zadnji dve prireditvi ansambla, od katerih je ena predstava, druga pa recital Staneta Rztresena.

Jože Babič je zrežiral Plautusovega »Amfitrua« in mu dal zelo zanimivo kulturno zgodovinsko in gledališko skrbno izdelano podobo.

Glavna teža pa je bila na igravcih samih. Zelo posrečen lik Jupitra je zaživel Anton Petje. Dal mu je lahkoten in igriv prizvok, za moj okus bi mu mogel vdahniti večjo iskrenost ljubezni in ne samo naslade. Odlikuje ga spontano doživljanje in govorna melodija.

Posebej je presenetil Sosia Ali Ranerja s svojo živahnostjo. Njegova naravnost akrobatska spretnost, istočasno pa njegova igrivost in obvladanost prostora, sta dajala predstavi živost in ritem.

Poleg teh dveh gostov je treba omeniti tudi domače igravce in njihovo lepo igro. Tako je zelo spretno in dobro odigral Livij Bogatec boga Merkurja. Najbrže je bila to njegova doslej največja in najbolj odgovorna vloga in treba je reči, da jo je rešil posrečeno, za tako mladega igravca naravnost dobro. Zadržano je oblikoval Amfitrua Alojz Milič in mu dal lep in do-

stojen lik. Izredno lepo podobo klasične žene Alkmene je izoblikovala Lidija Kozlovičeva. Krmarja Blefara je z močnimi karakternimi podarkami igral Jožko Lukeš, sužnjo Bromijo Zlata Rodoškova, sužnjo Tesalko — nemo odrsko podobo — Ina Piščančeva. Predstava je naredila lep vtis.

Bolj kot predstava gledališča, je najbrže zaslug Staneta Rztresena samega recital SLOVENSKE BALADE IN ROMANCE.

Gledališki list omenja še režijo Adrijana Rustje, scenografa Demetrija Ceja in kitarista Tulija Možino ki sodelujejo. Vendar je očitno, da je vsa teža večera na Rztresenu in da je recital nastal in da raste iz njegove velike ljubezni do tega slovenskega teksta in do melodije naše besede. Prehode od pesmi do pesmi sicer lepo dopolnjuje kitarist, a recitativ je živ in zavzet od začetka do kraja, čeprav traja v celoti dobro uro. Rztresen ga izvaja brez vsakega odmora.

Posebna zasluga Staneta Rztresena je, da prinaša lepoto te naše pesmi do zadnjih vasi in vabi slovenske ljudi, naj prisluhnejo melodiji in zgodbi. Ta služba umetnika besedi in ljudem je tisto, kar moramo v tem primeru posebej poudariti in je vredno vsega priznanja.

KULTURNI KOLEDARČEK

ZA TRŽAŠKO

- 1.4. V Slov. klubu predavanje Draga Košmrlja: Po Senegal in Mavretaniji.
- 3.4. SAK Jadran in ZDS priredita v Dijaškem domu seminar: Studentovsko gibanje doma in po svetu.
- 7.4. Otvoritev župnijskega doma v Dolini.
- 8.4. T.M. Plautus: Amfitruo, premiera SG, režija Jože Babič
- 9.4. SG igra Amfitrua Kulturnem domu.
- 10.4. V PD Škedenj predvajanje slovenskega filma »Lucija«
SG igra Amfitrua v Kulturnem domu.
- 11.4. PD Ivan Cankar priredi Večer slovenskih balad in romanc - izvaja Stane Raztresen
SG igra Amfitrua v Kulturnem domu.
PD Tabor Opčine priredi predavanje Ecija Jazbeca: Razvoj odnosov med socialističnimi državami.
V Društvu slov. izobražencev predava dr. Stefan Steiner o sodobnem gledanju na družino in na načrtovanje rojstev v zvezi s papeževo okrožnico.
- 12.4. V SKK zabavni večer.
SPZ priredi Večer slovenske zborovske glasbe.
- 13.4. V Marijinem domu pri Sv. Ivanu recital Staneta Raztresena: Slov. balade in romance.
SPZ priredi drugi del Večera slovenske zborovske pesmi.
V Finžgarjevem domu na Opčinah predava prof. Slavko Bratina: Hodil po zemlji sem naši...
- 15.4. V Slovenskem klubu predavanje prof. Sandija Sitarja: Slov. ljudska kultura (filmska spremljava).
- 17.4. SPZ priredi Veseli tobogan
V PD Slavko Skamperle predava Lojze Abram: Po Pohorju in Kamniških planinah.
- 18.4. Na Proseku koncert pevskega zbora Visilij Mirk.
SPDT priredi v Gregorčičevi dvorani filmski večer.
- 19.4. V Škedenjskem kulturnem društvu odprta razstava podobora društva slovenskih likovnih umetnikov.
SG igra v Kino-dvorani na Bazovici »Zares čuden par«.
Glasbena Matica priredi koncert Harmonike na odru. (Kulturni dom)
V Slovenskem kulturnem klubu predava dr. Anton Kacin: Veliki Slovenci in njihovo delo pod fašizmom
- 20.4. PD v Škedenju priredi filmsko matinejo za mladino.
SG igra Amfitrua v Kulturnem domu.
- 22.4. V SK predavanje dr. S. Gabrovca in T. Kneza: Prazgodovinska Dolenjska.
V PD v Škedenju gostuje PD Prosek-Kontovel z igro »Svet brez sovraštva«.
- 23.4. PD Prosek-Kontovel ponovi na Proseku »Svet brez sovraštva«.
SG priredi produkcijo Studia SG v Mali dvorani Kulturnega doma.
- 25.4. Na Bazovici recital S. Raztresena: Slovenske balade in romance.
SG igra Amfitrua v Kulturnem domu.
SG igra v dvorani A. Sirk v Sv. Križu »Zares čuden par«.
- 26.4. V dvorani A. Sirk v Sv. Križu predvajanje filma »Lucija«.
V Slovenskem kulturnem klubu filmski večer.
- 27.4. SG igra Amfitrua v Kulturnem domu.
PD Primorec in PD Tabor priredita koncert hrvaškega zbora in zbora italijanske manjšine iz Pulja.
- 29.4. SG igra Amfitrua v Škedenju
V SK predavata dr. V. Slibar in dr. F. Gestrin o srednjeveški Dolenjski.
- 30.4. SPZ priredi v Kulturnem domu Fans Musical Story.

KULTURNI KOLEDARČEK

ZA GORIŠKO

- 5.4. je izšel v števerjanu mesečnik »Števerjanski vestnik«.
- 7.4. Filmski večer v župnijski dvorani v Štandrežu
- 10.4. V Katol. domu v Gorici 4. redni občni zbor športnega združenja »Olympia«.
- 11.4. V klubu Simon Gregorčič predava France Bevk ob deseti obletnici smrti pisatelja in humorista Damira Feigla.
- 11.4. SKAD priredi tretje predavanje iz ciklusa o ljudski umetnosti. Predava prof. Sandi Sitar iz Nove Gorice o temi »Od Triglava do Jadrana z ljudsko umetnostjo«.
- 12.4. V števerjanu gostuje Stane Raztresen z recitalom slovenskih balad in romanc.
- 13.4. Predvajanje filma v župnijski dvorani v Štandrežu.
- 13.4. Dramska skupina iz števerjana gostuje v Medani z igro »Deseti brat«.
- 13.4. Apostol gobavec Raoul Follereau govori v Katoliškem domu v Gorici.
- 18.4. V klubu Simon Gregorčič predava Lojze Ude: Vojaški upori v avstro-ogrski armadi.
- 19.4. V župnijski dvorani v števerjanu družabni večer.
- 20.4. V PD »Jezero« v Doberdolu koncert moškega pevskega zbora iz Polzele na Štajerskem.
- 20.4. Dramski odsek društva v Štandrežu uprizori ljudsko dramo »Testament« v režiji Aleksija Pregarca.
- 20.4. Kulturno društvo »Hrast« v Doberdolu priredi »Spomladanski praznik«.
- 20.4. Verska akademija ljubljanskih bogoslovcev v Gorici.
- 24.4. V klubu Simon Gregorčič predava dr. Josip Vidmar o slovenskem nacionalnem vprašanju ter enotnem kulturnem prostoru.
- 27.4. Koncert akademskega zbora »Vinko Vodopivec« v Kat. domu.
- 30.4. Gostovanje ansambla »Rokovnjači« v Domu v Štandrežu.

od tega, to vprašam. Je to v korist naši narodni manjšini? Vidite, mi smo preprosti ljudje, ampak toliko pa razumemo, da si s tistimi tožbami, knjižicami, časopisjem, ki samo blati in napada zdaj tega zdaj onega, ne bomo pridobili slovenskih glasov na volitvah. Če pa jih ne bomo pridobili, škodujemo s tem sebi. Zato pravimo mi: mi se nočemo zadušiti v tisti malti, mi gremo mimo tega naprej. Tisti pa, ki hočejo, naj se pa skuhamo v njej. Pred nami pa je veliko skrbi, kako bo s celotno našo manjšino, z njenimi pravicami, uveljavitvijo v javnosti, z našo šolo. To je naša skrb. Za to se bomo mi drugi v naprej brigali. V tej stvari pa se ni treba nam kregati med seboj, ampak se lahko kregamo samo s tistimi, ki nam tega ne dajo in ne priznajo.

Naj Vaša revija naprej zagovarja samo naše narodno in skupno delo: našo lepo slovensko besedo, da jo bomo brali, našo šolo, da bodo v njej naši otroci srečni in zadovoljni in da bo kar najboljša in zagovarjate naše narodne pravice. Nič pa preprirov. In mi bomo z vami.

Več vaših bravcev vaščanov

NEKAJ PISEM O NAŠEM RADIU

Predavatelji, pevci in drugi radijski izvajalci na radiu so v nekem posebnem položaju v Trstu. Nihče nikdar ničesar ne pohvali, redkokdaj kdo kaj kritično oceni, malokdaj kdo izrazi zadovoljstvo nad kako oddajo. In če to napravi, je navadno to ustno temu ali onemu nastopajočemu. Drugod spremlja časopisje oddaje. O novih in ponovljenih dramskih oddajah pišejo, govore o izvajalcih in režiji, o glasbi in zvokih, o predstavi sploh. Pišejo o tem in onem predavanju, o intervjujih, o šolskih urah. Pri nas ničesar. Drugod radijsko vodstvo izreče kdaj kako priznanje, izrazi zadovoljstvo nad uspelo oddajo, na radiu A se menda kaj takega še ni zgodilo.

To nam sporočajo najrazličnejši izvajalci na radiu. Po drugi strani pa nam pravijo, da so hvaležni vsem tistim poslušavcem, ki telefonirajo na dom ali režiserju ali kakemu igravcu ali dirigentu zbora, ali gospe, ki pripravlja Balončke ali prof. Penku za njegove žive, duhovite, tako prijetne

poljudno znanstvene oddaje, pa prof. Theuerschuhu za njegove razgovore o najrazličnejših vprašanjih in Saši Martelancu za njegova iznajdljiva, vedno nova srečanja v oddaji Kdo-kdaj-zakaj...

Telefonične pozdrave je dobil Radijski oder za velikonočno odajo Višarski zvonovi in Legendo o Kriščevi matri ter za izvedbo Pregarčeve radijske drame Rudi, moj Rudi. Dijaki so dobili priznanje za izvedbo Magaj-novega Gornjega mesta z željo po ponovitvi. Prav tako je na šolah vseč Cassolov dramatisiran roman Fausto in Anna.

Prihajajo pa tudi pisma s kritičnimi pripombami. Ne vemo, ali tudi na radio. Redko kdaj so slišali izvajalci, da je kakšno pismo tja prišlo. Morda jih ni zaradi tega, ker ni od tam nobenega odmeva o oddajah. Ker naša revija bolj zavzeto spremlja oddaje in ker pogosto piše o našem radiu, so se naši čitatelji nekako usmerili na uredništvo in nam pošiljajo svoje pripombe in pohvale. Čeprav nimamo nobenega pooblastila, da kakorkoli na ta pisma odgovarjamo, jih bomo objavljali, vsaj tista, ki se nam zde zanimiva in to zato, da bo čutiti nekaj stika in nekaj povezave med poslušavci radijske postaje, pa čeprav samo v reviji.

Tedaj tisti, ki ste jim telefonirali, se zahvaljujejo.

Eno pismo govori o tem, da bi morda kazalo prikriti Kmetijsko oddajo na velikonočno nedeljo: govoriti o gnoju na tak praznik, je malo preveč prozaično. Morda bi govorili vsaj o vrtnicah, o tulipanih kot v kaki drugi oddaji in tiste oddaje so zelo lepe in zanimive.

Neko drugo pismo pravi, da je bil tisti dialog med Razumnikom in Mičetom, ko Mičeta ni bilo, le malo čuden, ko se je Razumnik pogovarjal sam s seboj. Kaj bi ne mogel nekdo drug brati namesto Mičeta?

Tri pisma govore o zelo zanimivi glasbeni folklorni oddaji iz Režije, oziroma o oddaji Pod farnim zvonom izpod Matajurja.

Tole pismo boimo pa dobesedno ponatisnili. Prišlo je iz Slovenije:

V sredo, 9. aprila 1969 sva ob poldanski mladinski oddaji poslušali kratek izsek iz Balantičevega opusa.

S prefinjenim čutom je interpretiral dve pesmi dramski igralec, prav tako toplo je z izbrano besedo poslušalcem približal globino Balantičeve usode Marko Kravos. Se je zvenela v najinih srcih Balantičeva beseda, ko je udarila beat muzika in razbila intimitnost občutja. Nisva nenaklonjeni beat glasbi, — toda ob Balantiču so bili ti »zvoki« milo rečeno neumestni. Ali ni v diskoteki tržaške radijske postaje nobene Balantičevemu razpoloženju ustrezne glasbe? Mar ne bi bil bolj primeren koral? Kdor je sodoživljal tragiko Balantičevih dni, mu res ni vseeno, kako in v kakšnem sozvočju je sedanji mladi generaciji predstavljen pesnik naših dni.

L. V.

Pišite še! Telefonirajte še! Lepo je, če veš, kaj je bilo vseč in kaj ne. Lepo, če čutiš, čeprav samo telefonsko priznanje — verjel si, da je nekdo poslušal. Hvala vsem! Tako naročajo. Uredništvo bo vedno rado sprejemalo in tudi objavljalo pisma tako o radiu, kakor o vseh naših javnih zadevah.

O ŠTUDIJSKIH DNEH V DRAGI

Jurčec v svojem članku, ki je poln podtikanj in sumničenj, ne omenja, da je predaval tudi tedanji predsednik katoliškega Narodnega sveta s Koroške dr. Valentin Inzko in je tako pred »marksisti in konzulom Gačnikom v katerem vidi Jurčec utelešeno OZNO«, izrazil pričakovanje koroških Slovencev, da bo sedanja oblast v Sloveniji že enkrat rehabilitirala velikega Koroška škofa dr. Gregorija Rožmana. Noben marksist in ne konzul ni zaradi tega zbežal ali pa skočil v dr. Inzka.

Takih in podobnih dogodkov bi lahko našli še veliko. Pa je to brez pomena. Rajši povabimo Rudo Jurčeca na letošnje študijske dneve, ki bodo prvo soboto in nedeljo v septembru spet v Dragi. Pozdravili bomo tudi njega enako toplo kot smo pozdravili vse druge.

Na noben način nočemo biti emigrantsko društvo, ker ne moremo biti, rajši bi bili še dalje vez med Slovenci v domovini s Slovenici, ki so v svetu.

P.S. Ko bo izšla v kratkem knjiga z vsemi predavanji s študijskih dni, se bo Ruda Jurčec lahko pričal, da je marsikaj drugače kot je mislil. Knjiga je v tisku.

D.s.l.

Za dobro voljo

»Zakaj pa ne piješ?«
»Tako.«
»Si abstinent?«
»Ne, Aleksander.«

☆

Služkinja čisti lestenec.
Gospa: »Zakaj si stopila prav na zametast stol? Vsaj časopis daj pod noge!«

Ona: »Ne, ni treba, saj dosežem.«

☆

Učitelj govori učencem o Diogenu.
»Povejte mi, učenci, na koga vas Diogen spominja?«

Učenec: »Na mojo teto.«

Učitelj: »Kako na tvojo teto? Zakaj?«

Učenec: »Ja na teto. Tudi ona išče moža.«

☆

Na tramvaju.
»Nehajte že suvati, nevzgojenec!«
»Nevzgojenec ste vi!«
»Jaz. Veste, kdo sem jaz?«
»Vem, vem. Andrej Podreka, uradnik pri podjetju, kjer sem jaz direktor.«

☆

V salonu gospe Uršule so se zbrale same odlične gospe. Pijejo čaj in kramljajo. Pogovor pride tudi na francoske pisatelje.

»Zola..., Zola..., kako mu je že ime?«

Ena pravi da Charles, druga da Victor, tretja Jean... Luis...

»Ne, nobeno od teh ni pravo... kako se že imenuje?«

»Jaz vem,« se tedaj oglasi ena, »kaj ni Gorgon?«

»Gorgon?« so se vse začudile.

»Da, Gorgon, saj vedno slišim Gorgon Zola.«

☆

Petelin putki: »Tudi midva bi lahko imela več od življenja, če bi živela kot danes žive ljudje.«

»Kako pa žive ljudje?«

»Na koruzi.«

☆

Marjetica kleče moli večerno molitev.

Vstopi mamica in reče:

»No, zdaj je dovolj, vstani in pojdi spat.«

»Ne, moram še moliti, ker sem bila poredna.«

»Si že pridna. Hočeš moliti, da bi se pobiljšala.«

»Ne, mamica, ampak zato, da ti bo Bog dal moči, da me boš lahko prenašala.«

☆

Profesorska.

»Kako gre vašemu možu, gospa?«

»Saj nisem še poročena, gospod profesor?«

»A še ne? Potem je tudi vaš mož še samec?«

Sodnik: »Če obljubite, da se boste poboljšali, vam dam dve leti pogojno.«

Obtoženec: »Obljubim, gospod sodnik: »Nasvidenje!«

☆

Tereza podari možu dve kravati. Mož hitro dà eno nase.

»O tako,« je Tereza užaljena, »druga ti ni všeč!«

☆

Neki tovarnar, ki je bil na robu propada, se je v skrajni stiski zatekel v cerkev in goreče prosil sv. Antona:

»Prosim te, sveti Anton, reši me! Potrebujem dvesto milijonov, drugače sem uničen...«

Tedaj je zagledal poleg sebe berača, ki je molil:

»Prosim te, sv. Anton, pomagaj mi, da najdem dvesto lir, samo dvesto lir!«

Milijonar je potegnil iz žepa denarnico, vzel ven dvesto lir in jih pomolil beraču:

»Pojdi proč, pojdi. Ne vznemirjaj svetnika za tako malenkost.«

☆

Pismo v zapor.

Ljubi Rudi,

Boga zahvali, da si na suhem. Nimaš pojma, kakšno pasje vreme imamo to pomlad. Nепrestano piha in dežuje. Poljublja te tvoja žena.

R I M - Slovenski „Hotel Bled“ ITALIJA

Lastnik Vinko LEVSTIK

ROMA - Via S Croce in Gerusalemme 40 - Tel. 777-102, 7564783

Blizu železniške postaje - Direktna zveza z avtobusom št. 3

Domača kuhinja - Vse sobe s prhami.

TVRDKA

Kerže

USTANOVLJENA LETA 1888

TRST

TRG S. GIOVANNI, 1

TEL. 35-019

Emajlirani štedilniki najmodernejših oblik na vsa goriva. Popolna oprema za kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavečega (Inox) jekla, stekla itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki. Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala. Lestenci ter vse vrste električnih luči, klasične in moderne oblike.

MLADIKO lahko kupite

V TRSTU:

- v knjigarni Fortunato
- v Tržaški knjigarni
- v prodajalni časopisov na končni postaji openskega tramvaja
- pri Parovelu v galeriji Tergesteo

NA OPCINAH:

- v prodajalni časopisov na končni postaji openskega tramvaja

V DOLINI:

- ♦ pri šolskih sestrah

V GORICI:

- v Katoliški knjigarni

Ta številka je bila zaključena 24. aprila 1969.

CENA 200.- LIR